

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Jaromír Pečinka

**Vývoj vztahu mezi armádou a společností v Izraeli v letech
2000-2008**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Hynek Melichar

Olomouc 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 12. dubna 2011

Jaromír Pečinka

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Hynku Melicharovi za vedení a cenné rady, které mi poskytl během psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	4
1. Formování izraelské společnosti – hledání národní identity v novém státu.....	10
1.1 Armáda a společnost jako dvě složky jednoho celku.....	12
1.2 Význam způsobu vzniku izraelské armády.....	13
2. Izraelský vojensko-politický model řízení státu.....	17
2.1 Národ ve zbrani.....	18
3. Izraelská společnost na počátku nového tisíciletí.....	22
3.1 Kolaps mírového procesu.....	23
4. Druhá intifáda – éra Ariela Šarona	27
4.1 Šaronova politika bez kompromisů.....	29
4.1.1 Premiérské volby v roce 2001	30
5. Izraelský bezpečnostní komplex.....	33
5.1 Separace sporných území.....	35
5.1.1 Bezpečnostní bariéra na Západním břehu Jordánu.....	36
5.1.2 Evakuace pásma Gazy.....	37
6. Ehud Olmert – následovník Šaronovy politiky.....	39
6.1 Druhá válka v Libanonu.....	40
6.2 Operace Lité olovo.....	42
Závěr.....	44
Prameny	49
Literatura.....	50
Abstrakt.....	53

Úvod

Izrael je mezi státy v regionu Blízkého východu zcela specifickou zemí. Oproti ostatním zemím vykazuje Židovský stát naprosto unikátní charakteristiky, které nenajdeme nikde jinde na světě. Jedním z těchto význačných znaků je zvláštní vztah mezi společností a armádou, jenž je dán skutečností, že po svém vzniku musel Izrael čelit útokům arabských států, aniž by měl svou vlastní pravidelnou armádu. Na odpor agresorů se tedy mobilizovala celá společnost, ze které později vznikla regulérní armáda. Původní osadníci, meziváleční i pováleční přistěhovalci, ti všichni se rozhodli bojovat za společný stát i s vidinou vlastního sebeobětování. Vznikly tak vazby, které jsou díky neustálé válečné permanenci udržovány dodnes prakticky ve stejné podobě. Tyto charakteristiky jsou tedy dány již samotnou geografickou polohou Izraele, jenž je obklopen arabským světem a nejen proto je také považován za jedinou výspu demokracie na Blízkém východě.

Vojenskou službou si musí v Izraeli projít drtivá většina populace, ale její aktivní ukončení ještě neznamena přestat být vojákem. V případě potřeby může být do zbraně povolán bez výjimky prakticky kdokoli, což způsobuje, že vojenská moc disponuje značným vlivem i nad mocí civilní. Armádní důstojníci požívají ve společnosti velké vážnosti a obraz armády jako všezahrnujícího celku je systematicky budován až do dnešních dnů.

Další neméně významný znak se kterým se v Izraeli setkáváme, je specifikum v podobě direktivního vojensko-politického řízení, kterým je tato země spravována. Propojenost armády s politickou sférou v nejtěsnější možné míře představuje pro Izrael problém v podobě nejasné odpovědnosti za konkrétní skutky, které stát vykonává. Nezřídka vojenská generalita vyvíjí nátlak na rozhodnutí politického establishmentu, který tomuto nátlaku často podléhá, což se zpětně odráží i v dopadech, která mají jednotlivá rozhodnutí na civilní společenskou sféru. Toto unikátní prostředí, kde je armáda středem společenského i politického zájmu, zároveň dalo vzniknout zcela ojedinělému fenoménu tzv. „politického parašutingu“, kdy vysloužilí armádní důstojníci po skončení své vojenské kariéry ihned vstupují do vrcholné politiky, aniž by měli jakékoliv předchozí politické zkušenosti. Obsazování vrcholných politických postů státní správy bývalými vojáky tak zajišťuje zpětnou vazbu pro stále aktivně sloužící vrcholné armádní činitele a je tak vytvářeno prostředí výhodné pro obě strany. Civilní složka společnosti je v tomto vztahu

upozaděna na okrajová místa celého systému, ačkoliv na ni má rozhodování vojensko-politického establishmentu nejvýraznější dopad.

Dějiny moderního Izraele jsou protkány nesčetským množstvím intenzivních i marginálních vojenských konfliktů. Za nejzásadnější milník je v tomto směru považována Šestidenní válka z roku 1967, po jejímž ukončení si armáda v očích izraelské společnosti vydobyla nezměrný respekt, úctu i prestiž. Tímto vítězstvím si de facto přisvojila tak vysokou míru legitimacy, že jakékoliv rozhodnutí a kroky, které armáda učinila i několik desetiletí po skončení Šestidenní války, nikdo nezpochybňoval. Pro izraelskou veřejnost se tak armáda stala institucí s monopolem na pravdu, institucí jejíž vliv zasahoval do všech vrstev a všech částí diferencované izraelské společnosti.

Zajištění bezpečnosti státu a jeho obyvatel pro zachování židovského způsobu života se v Izraeli stalo imperativem. Možná proto se také pronikání vojenských elit do politiky nesetkalo s výraznějším odporem většinové veřejnosti, která si neuvědomovala nebezpečnost tohoto procesu. Politika, která má největší mírou ovlivňovat civilní dění, začala být nahlížena vojenskou optikou. S postupem času se tak nejen v politické, ale i občanské sféře vytvořil konsenzus na tom, že politické problémy je možné řešit vojenskou cestou. Společnost bezmezně důvěřující armádě a armáda jako dominantní aktér celospolečenských vztahů, to jsou poznávací znaky, které byly vždy pro Izrael typické. Zda si tyto charakteristiky izraelský systém přenesl i do nového tisíciletí je předmětem této práce.

Cílem této práce, jejíž název zní *„Vývoj vztahu mezi armádou a společností v Izraeli v letech 2000–2008“*, je analýza vztahu těchto dvou segmentů systému v závislosti na změnách politického vedení, směřování politické linie a vývoje občanské společnosti. Předmětem analýzy jsou především vzájemné interakce mezi společností a armádou, mezi společností a prováděnou politikou a také vzájemné vztahy mezi jednotlivými společenskými skupinami. Záměrem této práce není podrobné vysvětlení vztahu konkrétních skupin společnosti (ať už etnických, náboženských, jazykových či jiných) k armádě, ale analýza konkrétních událostí ve spojitosti s řízením armády a prováděnou politikou, jenž měly výrazný celospolečenský dopad. Tato práce si také klade za cíl objasnění významu, který armáda pro společnost představuje. Aby bylo možno zaměřit se na tuto konkrétní problematiku a vyvodit z ní závěry, stanovuje si práce dvě hlavní výzkumné otázky:

- 1) *Došlo během období vlád Ariela Šarona a Ehuda Olmerta k polarizaci izraelské*

společnosti ve vztahu k armádě? 2) Ztratila armáda během tohoto období své postavení jakožto dominantního aktéra společenských vztahů? Zodpovězení těchto otázek bude součástí závěrů této práce.

Izrael je zemí nespočetných kontrastů. Unikátní mentalita jednotlivých skupin nesmírně heterogenní společnosti a jejich schopnost sžít se s tímto proměnlivým prostředím a změnami, které se sebou přináší obměny široké politické reprezentace, to jsou hlavní důvody pro výběr tématu této práce. Základním předpokladem pro možnost jeho zpracování je nutnost vymezení sledovaných oblastí a jejich zasazení do širšího kontextu, který později umožní lepší pochopení souvislostí konkrétně sledovaného časového období. V případě této práce je tedy nezbytné rámcově definovat termín „*izraelská společnost*“ a také objasnit, proč je důležité znát způsob, jakým izraelská armáda vznikala. Po komplexním vysvětlení souvislostí je posléze možné věnovat se pouze sledovaným vztahům.

Z hlediska časového je práce vymezena do období mezi lety 2000–2008, nicméně u některých zásadních skutečností, jejichž soudobý význam spočívá v dřívějším období, jsou tyto zpětné vazby zmíněny. Toto se týká zejména již výše zmíněného formování společnosti a armády, dále pak vývoje politických struktur nebo působení předešlých vlád. Důvodem pro vymezení právě tohoto časového úseku jsou významné události, které jej ohraničují. V roce 2000 se jedná o vypuknutí druhé arabské intifády a konec roku 2008 pak představuje období, kdy byla provedena invaze do pásma Gazy.

Bakalářská diplomová práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol, které se dále dělí do 11 dílčích podkapitol. Členění práce je dáno časovou osou, kdy úvodní dvě kapitoly jsou věnovány vysvětlení a popisu událostí a faktů, které jsou nezbytné pro analyzované období, jenž pokrývají čtyři zbylé kapitoly.

První kapitola pojednává o způsobu, jakým se izraelská společnost formovala a hledá odpověď na otázku různých faktorů, které měly vliv na její další vývoj. Vymezuje termín „*izraelská společnost*“ s důrazem na její heterogenitu a odlišné zájmy jednotlivých společenských tříd. Dále popisuje rozdíl mezi izraelskou a židovskou identitou, u níž se pokouší nalézt její správnou definici. Následující podkapitola popisuje význam armády pro Izraelce a její místo v životě izraelské společnosti a ve veřejném prostoru. V další podkapitole je pak vysvětlen význam způsobu, jakým armáda v Izraeli vznikala a jak je navázána na společnost.

Druhá kapitola vysvětluje, proč v Izraeli existují silné přímé vazby mezi politickou sférou a sférou vojenskou. Popisuje způsob, jakým vojenské elity pronikaly do politiky a jak byl postupně vytvářen specifický vojensko-politický model, kterým je izraelský stát řízen. Následná podkapitola rozebírá aplikaci konceptu „národa ve zbrani“ na případ Izraele a také jej částečně vyvrací.

Třetí kapitola se již věnuje sledovanému časovému období a je v ní analyzována situace, ve které se Izrael nacházel na počátku nového tisíciletí, především snaha Ehuda Baraka o dokončení mírového procesu z počátku 90. let minulého století. Navazující podkapitola pak analyzuje příčiny, proč Barak ve svých snahách neuspěl a co vedlo k jeho politické diskreditaci, která následně vyústila v pád jeho vlády.

Další kapitola se věnuje vzestupu Ariela Šarona na politické mapě Izraele a změně hodnotového kurzu ve společnosti, který jeho vzestup zapříčinil. Pozornost je také věnována příčinám a okolnostem vypuknutí druhé intifády, jejíž intenzita postupně zesilovala. Následující podkapitola navazuje analýzou agresivního Šaronova politického kurzu a jeho konfrontací s politikou Ehuda Baraka. V další podkapitole jsou pak popsány okolnosti a průběh premiérských voleb v roce 2001, které znamenaly dosazení Ariela Šarona na post předsedy vlády.

Pátá kapitola je věnována izraelskému komplexu maximální bezpečnosti. Jsou popsány příčiny a následky, které vyvolává permanentní strach Izraelců o vlastní existenci a o přežití Židovského státu. V následujících podkapitolách jsou pak popsány dopady tohoto strachu na soudobou izraelskou společnost, které vedly až k separování nežádoucích společenských skupin v podobě výstavby bezpečnostní bariéry na Západním břehu Jordánu a pozdějšímu jednostrannému stažení Izraelců z pásma Gazy.

Poslední kapitola sleduje další časové období v podobě vlády Šaronova následovníka na premiérském postu, Ehuda Olmerta. Jsou popsány důvody této nucené výměny a je sledována kontinuita Olmertem prováděné politiky. Dále je vysvětleno proč nebyl Ehud Olmert považován za vhodného ministerského předsedu a jak se snažil toto vnímání veřejnosti zvrátit. Navazující dvě kapitoly analyzují důvody, které vedly ke Druhé válce v Libanonu a poté k operaci Lité olovo v Gaze a také popisují odezvu, kterou tyto válečné kampaně v izraelské společnosti vyvolaly.

Téma vzájemného propojení a speciálního vtahu, který mezi sebou společnost a armáda v Izraeli má, je předmětem zkoumání politických vědců z celého světa.

Toto je pravděpodobně dáno orientací Izraele k západním, zejména anglosaským zemím, ve kterých má zároveň studium politických věd dlouhou tradici a nabízí široké spektrum dostupných zdrojů. Problémem těchto prací je však jejich až příliš veliká rozmanitost a komplexita, která vychází z rozdílných zájmů jednotlivých autorů. Problematika vztahu armády a společnosti je tak nahlížena například přes hledisko izraelského občanství nebo zahraničně-politických událostí, nikoliv však skrz dění na domácí politické scéně. Další problém, který z logiky věci vyplývá, je časové vymezení. Uvědomíme-li si, že se jedná o analýzu dynamického vztahu, který se neustále vyvíjí, pak neexistuje možnost absolutního srovnání např. se stejně dlouhým časovým obdobím z minulosti, ale pouze možnost jeho částečného zobecnění. Mohli bychom tedy říci, že téma vztahu izraelské armády a společnosti je zpracováno dostatečně, ale není možno jej konkretizovat.

Literatury i pramenů je k tomuto tématu dostatek. Zejména zdroje zahraniční provenience nabízejí možnost širokého výběru a srovnání. Velmi přínosným byl pro tuto práci zejména sborník *Militarism and Israeli society* editorů Gabriela Sheffera a Orena Baraka, který poskytuje přehled občanských, vojenských, politických i bezpečnostních vztahů v Izraeli z různých úhlů pohledu. V textu Yorama Periho, který tento sborník obsahuje, je například diskutována role médií a jejich význam v izraelsko-palestinském konfliktu. Peri poukazuje na to, že zpravodajství v médiích není často objektivní, protože většina žurnalistů prošla armádou, nebo působila ve vojenském zpravodajství. Dalším přínosným zdrojem pak byla publikace s názvem *A history of the Arab-Israeli conflict* od Iana Bickertona a Carly Klausner, jenž nabízí kompletní přehled a stručný popis všech významných milníků týkajících se arabsko-izraelského konfliktu i jiných událostí, které s konfliktem přímo nesouvisejí, ale mají dopad na tvorbu izraelské domácí i zahraniční politiky. Autoři se v této práci zabývají i problematikou a následky útoku z 11. září 2001, po kterém byl podle nich postoj USA směrem k Palestincům velmi váhavý. Výhodou u této publikace je datum jejího pozdějšího vydání, díky čemuž pokrývá prakticky celé námi sledované období. Velmi přehledný popis událostí, institucí a výrazových termínů, které je ve spojitosti s Izraelem dobré znát, poskytuje politický slovník *Political dictionary of the state of Israel* od autorky Susan Hattis-Rolef. Tento je však limitován starším rokem vydání, nicméně pro přiblížení všeobecných základních informací o Izraeli plně dostačuje.

Co se týče literatury domácí lokace, pak bezpochyby největší zdroj informací představují knihy a odborné články předního českého odborníka na izraelsko-

palestinskou problematiku, doktora Marka Čejky. Jeho knihy jako jsou *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu* nebo *Judaismus a politika v Izraeli*, představují komplexní souhrn izraelsko-palestinské problematiky v její nejzákladnější podobě a zároveň tak poskytují možnost jejího lepšího pochopení. Velmi kritickým a dalo by se říci značně propalestinským pohledem nahlíží na vztahy v izraelské společnosti kniha *Otevřený hrob: krize izraelské společnosti*. Michel Warschawski v tomto díle velmi podrobně popisuje vztahy mezi Izraelci a Palestinci a také dopady událostí spojených s počátkem druhé intifády. Warschawski velmi ostře kritizuje útoky izraelské armády na civilní palestinské obyvatelstvo a označuje Izraelce jako okupanty země, která jim nepatří.

V případě internetových zdrojů, je velmi důležité posoudit jejich relevanci, protože ne všechny zaručují vysoký kvalitativní standard a informace v nich obsažené se mnohdy značně rozcházejí. Pro získání co možná nejlepšího obrazu o skutečné pravdivosti některých informací, je například vhodné využít srovnání mezi oficiálními stránkami izraelských vládních institucí v komparaci s daty některých nevládních organizací. Stejně jako v případě této práce, je také vhodné využívat zavedené zpravodajské servery, jako jsou například české *Novinky.cz*, britské *BBC news*, nebo renomovaný izraelský deník *Haaretz*, který je zárukou důvěryhodných informací.

Snahou této práce je zmapovat vývoj a proměny vztahu mezi společností a armádou v závislosti na změnách politického vedení. Sledované časové období let 2000–2008 pokrývají postupně vlády premiérů Ehuda Baraka, Ariela Šarona a Ehuda Olmerta. V každém jednotlivém období byly prováděny vojenské operace a kampaně, které měly na společnost v Izraeli rozdílný dopad. Pro potřeby této práce tedy byla zvolena metoda diachronní analýzy s využitím kontextu vybraných událostí. Jedná se o zkoumání fenoménu v různých časových rovinách, aby bylo možno posoudit jestli a k jakým změnám došlo. Důvodem pro volbu této metody je především její výhodnost a také její časté využití u podobně psaných prací.

1. Formování izraelské společnosti – hledání národní identity v novém státu

Pojem „izraelská společnost“ v sobě zahrnuje desítky, ne-li stovky nejrozumnějších interpretací, které by v případě nestanovení jasných limitů mohly do sebe ještě dále absorbovat další termíny. Rozhodujícím faktorem tedy je, stejně jako u společnosti v jiných zemích, z jakého úhlu a skrz jakou optiku je na tuto společnost nahlíženo. Hovoříme-li o společnosti pouze ve smyslu občanů žijících ve společném státu, pak je izraelská společnost unikátní nejen národnostním složením, ale i vysokou fragmentací ostatních složek, které ji utváří. Izraelci a Palestinci, Židé a muslimové, ortodoxní věřící a sekulární část společnosti, ti všichni spolu sdílejí jeden stát.¹ Stát jehož základem se de facto stalo přistěhovalectví a současně vystěhovalectví², s čímž souvisí i proměny společnosti, protože každá nová vlna přistěhovalců si se sebou do nové domoviny přinesla i své vlastní sociální a kulturní návyky a svou vlastní mentalitu, která je sice činila Izraelci, ale zároveň tvořila hraniční názorovou linii v celospolečenském zastoupení.

Co tedy zformovalo současný tvar izraelské společnosti? Soudobá podoba izraelské společnosti je dána právě zmíněnými přistěhovaleckými vlnami³ a schopností izraelského státu tyto vlny, jenž přicházely nárazově ze všech částí světa, absorbovat. „*S finanční a materiální pomocí hlavně z USA a s podporou Židů z celého světa byl v Izraeli vybudován moderní prosperující stát.*“⁴ Jak bylo možné dosáhnout prosperity a funkčnosti společnosti, jejíž složení se neustále měnilo s každou novou vlnou emigrantů? „*Po vzniku státu Izrael bylo do života země včleněno přes půldruhého miliónu přistěhovalců, což vyžadovalo nesmírně velké úsilí.*“⁵ Navzdory výše zmíněné společenské heterogenitě, měli však nově příchozí obyvatelé jeden společný jmenovatel, a tím byla kolektivní židovská identita. Právě toto vědomí společné identity, bylo a stále je, pojícím prvkem mezi starou, již etablovanou částí společnosti a nově příchozími Židy. Tato identita je zřejmě i klíčem k pochopení toho, proč se mnohanárodností, multikulturní, multináboženská

¹ Stát Izrael byl vyhlášen 14. 5. 1948.

² Původní arabské obyvatelstvo vyklízelo prostor emigrací do okolních arabských států.

³ Přistěhovalecká vlna na území Palestiny a od roku 1948 do státu Izrael bývá označována souhrnným názvem jako tzv. „Alija.“ Do současnosti proběhlo několik imigračních vln, z nichž nejvýraznější proběhla po vyhlášení státu Izrael v roce 1948 a následujících letech a následně cca po téměř 50 letech v roce 1990, kdy musel Izrael čelit obrovskému přílivu imigrantů z bývalého Sovětského svazu.

⁴ TERNER, Erich: *Stát Izrael*. Pardubice 1996, s. 10.

⁵ Tamtéž.

a multietnická společnost sžila v jeden fungující organismus. Samozřejmě se nejedná o bezproblémové soužití, ale i vzhledem k vysoké pluralitě společenských tříd a zájmů jsou tito lidé schopni přejít od židovské identity až k identitě izraelské.

„Při vzniku Izraele byla jeho zakladateli v Deklaraci nezávislosti proklamována obnova židovského státu v Zemi Izrael, který otevře svoje brány každému Židovi.⁶ (...) V důsledku toho byl v roce 1950 v Izraeli přijat zcela klíčový Zákon o návratu.⁷ Ten totiž zaručil každému člověku s židovskými kořeny, ať se nachází kdekoli na světě, právo přijít do Izraele jako nový přistěhovalec a získat izraelské občanství.“⁸ Izraelská identita je tedy pevně definována získáním státního občanství a akceptováním společenských pravidel a státních zákonů.

Definice židovské identity však není tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát. *Nestačilo se za Žida pouze považovat, ale musely být splněny i jiné, zejména rodové podmínky, protože „halacha“⁹ vyžadovala, aby definice měla náboženský rozměr.“¹⁰ „To znamenalo, že ten, kdo se v Izraeli narodil ze smíšeného manželství, v němž byl Žid jenom otec (tedy z nežidovské matky), musel rovněž konvertovat, aby byl z právního hlediska považován za Žida, byť byl izraelským občanem, mluvil hebrejsky, byl vychován v duchu židovských dějin a sloužil v izraelské armádě.“¹¹ Nejednoznačný výklad této definice židovské identity vedl k častým sporům, které byly ovšem ve srovnání s mírou nově přijímaných imigrantů naprosto bezvýznamné. Židovská identita se tak stala průsečíkem sice izraelského, ale přesto velmi rozdílného společenství. *„V procesu stmelování tohoto nového národního společenství sehrály nejdůležitější úlohu dva nástroje, armáda a hebrejščina.“¹² Nejcharakterističtějším rysem sionistického státu přestal být kibuc¹³ a jeho místo, díky arabské neústupnosti, zaujala izraelská branná moc – Armáda k obraně Izraele.“¹⁴* Můžeme tedy říci, že sociální interakce a vazby, které byly v prvopočátku rozvíjeny v rámci uzavřených společenství, přešly prostřednictvím všeobecné branné povinnosti¹⁵ na celonárodní úroveň, jejímž garantem se stala*

⁶ ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno 2008, s. 92.

⁷ Tamtéž, s. 92-93.

⁸ Tamtéž, s. 93.

⁹ Souhrnné označení pro židovské náboženské právo.

¹⁰ JOHNSON, Paul: *Dějiny židovského národa*. Praha 1995, s. 518.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž, s. 519.

¹³ Označení pro izraelskou osadu, která hospodaří formou kolektivního vlastnictví.

¹⁴ JOHNSON, P.: c. d., s. 519-520.

¹⁵ Izraelští Arabové povinnost sloužit v armádě nemají.

právě armáda. Toto konstatování nás navrací k úvodu této kapitoly a potřebě vymezit hranice, ve kterých budeme na danou společnost nahlížet, tj. skrz armádu.

1.1 Armáda a společnost jako dvě složky jednoho celku

Dějiny Izraele od vyhlášení jeho nezávislosti v roce 1948 jsou v podstatě dějinami permanentních bojů za obhajobu práva na vlastní existenci. V izraelském případě se však nejedná pouze o obhajobu jeho existence de jure, ale i de facto, čímž máme na mysli zejména konkrétní kroky na zajištění státních hranic a přístupu ke strategickým oblastem a zdrojům. Novodobá historie Izraele je tak v posledních 60 letech přehlídkou bojových operací a válečných konfliktů¹⁶, jejichž příčina spočívá již v samotné geografické poloze a to nejen z toho důvodu, že je obklopen arabskými státy, ale že se rozkládá na území, které má pro tyto státy kulturní i náboženský význam. Z hlediska náboženství interpretují své nároky na toto teritorium Izraelci i Arabové, protože „zbožní Židé opírají svůj nárok na Svatou zemi o Písmo“¹⁷, zatímco „muslimové zase předkládají pádné teologické a historické důvody, na jejichž základě nárokují Palestinu a zvláště Jeruzalém pro Palestince.“¹⁸ Pokud by se jednalo pouze o střet různých náboženských výkladů na úrovni zainteresovaných náboženských skupin, pak by snad bylo možné nalézt řešení tohoto problému, například dohodou o společném sdílení posvátných míst, ne však v Izraeli. „Jen těžko lze nalézt jinde na světě místo, kde by politika a náboženství byly tak úzce spojeny a kde by posvátné texty měly tak velký vliv na politiku“¹⁹, přičemž dominantní postavení v politické sféře má jednoznačně sionismus a jeho výklad podle již výše zmíněné halachy. Jádrem problému netkví v halachě samotné, ale v jejím výkladu, protože „náboženský establishment komentuje halachu autoritativně, šovinisticky a fundamentalisticky.“²⁰ Prosazování náboženského práva v politice tak jednoduše řečeno znamená zvýhodňování určité skupiny společnosti²¹ na úkor ostatních. Obrana vlastních náboženských hodnot prostřednictvím politiky však plně neodpovídá ideám sionistického hnutí, protože „tyto ideje vycházely z předpokladu, že náboženství

¹⁶ Např.: Válka za nezávislost, Šestidenní válka, Yom-Kippurská válka, Válka v Libanonu.

¹⁷ CHAPMAN, Colin: *Čí je země zaslíbená?*. Praha 2003, s. 276.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ MUCH, Theodor – PFEIFER, Karl: *Svár bratří v domě izraelském*. Praha 2000, s. 118.

²¹ Myšleni jsou Izraelci podporující sionismus.

*zůstane soukromou záležitostí a najde své místo v synagoze, podobně jako vojáci sídlí v kasárnách.*²² V soudobém Izraeli je tomu však přesně naopak, a tak jsou vojenské akce nařizované politickou garniturou prováděny ve jménu národního zájmu, což jim fakticky poskytuje ospravedlnění. Časté řešení problémů z pozice síly, dává možnost pohlížet na izraelskou společnost jako na společnost veskrze vojenskou, v jejímž životě působí armáda jako jednotící prvek prostupující napříč všemi jejími vrstvami. Toto zjištění nás opět přivádí k základní otázce, a to sice jaký je vztah armády a společnosti v Izraeli? Budeme-li vycházet z výše zmíněného, pak se v podstatě armáda stává nástrojem v rukou společnosti jenž je ovládán pomocí politické elity.

Bereme-li v úvahu vysokou profesionalitu izraelské armády, jak je tedy možné, že zároveň plní úlohu sociálního pojiva, když by naopak měla spíše tvořit samostatnou a plně nezávislou složku. Jak je možné, že požívá neobyčejné vážnosti a v očích veřejnosti jsou prakticky všechny její kroky považovány za legitimní? Pro pochopení tohoto vztahu a jeho interakcí je třeba vysvětlit samotný způsob vzniku a etablování armády v nově vzniklém Státu Izrael, čemuž je věnována následující podkapitola.

1.2 Význam způsobu vzniku izraelské armády

Ačkoliv oficiální izraelská armáda vznikla až po vyhlášení samostatného státu, základy na kterých byla postavena byly vybudovány ještě dávno před počátky jejího regulérního působení. Pro pochopení jejího sociálního statutu, je nutné uvést, jaký význam při jejím vzniku hrál způsob formování jednotlivých částí, ze kterých byl posléze vybudován kompaktní, profesionálně fungující celek.

To co dnes nazýváme izraelskou armádou, bylo kdysi jen skupinou bojovníků, odhodlaných dobýt a bránit zemi, již považovali za Bohem jim danou. Hlavní hnací silou, jenž měla největší podíl na jejím vzniku, byla Válka za nezávislost²³, která se naplno rozhořela v roce 1948 po odchodu britských vojsk z území dnešního Izraele.²⁴ Izrael záhy na to unilaterálně vyhlásil svou vlastní nezávislost a tento akt byl pro

²² MUCH, T. – PFEIFER, K.: c. d., s. 118.

²³ Tzv. první arabsko-izraelská válka. K častým ozbrojeným střetům mezi Židy a Araby však docházelo již před jejím oficiálním vypuknutím.

²⁴ Před vyhlášením samostatného státu Izrael bylo toto území pod správou Velké Británie známo jako tzv. Britský mandát Palestina, jenž byl důsledkem rozdělení Osmanské říše po První světové válce.

okolní arabské státy impulsem k okamžité vojenské akci. Přítomnost židovských osadníků na území Palestiny byla těmto státům více než nepříjemná a ihned po vyhlášení izraelského státu deklarovaly jeho zničení. Koalice arabských států²⁵, která sdružovala jednotky pravidelných armád, si byla jista svým vítězstvím, protože předpokládala pouze střet s několika ozbrojenými skupinami, které byly početně slabé a neměly jednotné velení. Neexistence pravidelné armády však neznamenal nedostatek bojových zkušeností těchto skupin. Historie osidlování Palestiny židovskými přistěhovalci by se dala charakterizovat jako historie neutuchajících konfliktů mezi Židy a Araby. „Skutečnost, že již v období před vyhlášením nezávislosti získávaly záležitosti obrany postupně na významu, vedla již v dubnu 1909 k vytvoření skupiny Ha-Šomer, efektivní a vysoce kvalifikované elitní síly. Ha-Šomer, jenž zahrnoval malou, pravidelnou profesionální armádu velitelů a instruktorů a jenž byl podporován vycvičenými záložními silami, nahradila v roce 1920 Hagana.“²⁶ Dalšími významnými ozbrojenými silami v období britského mandátu, které ovšem působili ilegálně, byly skupiny Irgun²⁷ a Lechi.²⁸

Četné a fragmentované ozbrojené síly, jejichž názorová stanoviska byla často velmi odlišná, byly po vyhlášení nezávislosti nuceny upozadit své individuální ideologie a spojit se v jednotný celek, aby ochránily čerstvě nabytou nezávislost před arabskými útočníky. „Během první arabsko-izraelské války se Hagana, jako vojenské křídlo politického establishmentu, musela transformovat do pravidelné armády nově vyhlášeného státu a zajistit pro sebe a pro nový stát monopol na vojenskou sílu.“²⁹ Hagana a jednotky Palmach³⁰ představovaly jádro vojenské síly, na které bylo třeba navázat i ostatní, více či méně významné bojové skupiny, které bylo nezbytné začlenit zejména z důvodu kompenzace celkové početní slabosti. Jejich sloučení však nebylo samozřejmé, ale byl to právě onen všeobecně uznávaný politický establishment v čele s Davidem Ben-Gurionem³¹, který vydal nařízení ke sloučení jednotlivých skupin a vytvoření legitimní národní armády, a tak byl „26. května 1948 přijat jeho návrh na regulaci a centralizaci různých vojenských sil pod jednotné

²⁵ Na této koalici se podíleli Egypt, Sýrie, Zajordánsko, Libanon, Irák, Saudská Arábie a Jemen.

²⁶ HEPER, Metin – ITZKOWITZ-SHIFRINSON, Joshua: *Civil-military relations in Israel and Turkey*. Journal of Political and Military Sociology, 33, 2005, č. 2, s. 232.

²⁷ Militantní sionistická skupina, která byla založena jako podzemní židovská vojenská organizace.

²⁸ Skupina židovských radikálů, která bývá podle svého zakladatele označována také jako Sternův gang.

²⁹ RABINOVICH, Itamar – REINHARZ, Jehuda: *Israel in the Middle East*. New York 1984, s. 31.

³⁰ Označení pro elitní úderné jednotky, které byly součástí Hagany.

³¹ Po založení Izraele se stal jeho prvním premiérem.

velení.³² Přijetím tohoto návrhu tedy vznikla armáda státu Izrael, již byl vzhledem k účelu, který měla splňovat, dán oficiální název *Izraelské obranné síly*.³³ Probíhající válka mezi Židy a Araby dala procesu vzniku této armády velmi dynamický charakter, a tak byly „*Izraelské obranné síly formálně založeny již 27. června 1948*“³⁴, prakticky měsíc po vydání rozhodnutí o jejich ustavení.

Při sledování průběhu a způsobu, jakým izraelská armáda vznikala, však vyvstává otázka, která není ze sledovaných výše popisovaných linií patrná. Co bylo hlavním motivačním faktorem při sjednocování nesourodých polovojských jednotek, který zapříčinil vznik profesionální armády v tak krátkém čase? Významnou úlohu jistě sehrálo působení Davida Ben-Guriona, jenž byl uznáván jako vůdčí osobnost jak v politických kruzích, tak v řadách široké veřejnosti. Přestože jeho legitimita ještě vzrostla po jeho řádném zvolení izraelským premiérem, tak stále neměl žádné donucovací ani pravomocné prostředky, které by zajistily, že se jeho rozhodnutí o transformaci vojenských skupin do řádné armády stane skutečností. Následná fúze vojenských sil a jejich vtělení do Hagany se tak neodehrálo z vůle politických sil, nýbrž z ochoty velitelů každé jednotlivé skupiny bojovat za společnou věc a tou bylo přežití Izraele. Boj za existenci státu se pak stal součástí oficiální armádní doktríny jenž říká, že „*cílem Izraelských obranných sil je hájit existenci, územní celistvost a suverenitu státu Izrael*“³⁵ a dále pak „*chránit obyvatele Izraele a bojovat proti všem formám terorismu, které ohrožují každodenní život*.“³⁶ Případné animozity a mocenské ambice ozbrojených složek ustoupily do pozadí, čímž bylo umožněno jejich urychlené spojení pro boj za vyšší cíl, kterým bylo odražení útoku ze strany arabských agresorů.

Boj za právo na vlastní existenci ve Svaté zemi, touha dát vzniknout státu, jež by poskytoval bezpečné útočiště židovským uprchlíkům z celého světa a odhodlání položit za tyto ideály vlastní život, to byly hlavní hnací síly jenž způsobily, že se z partyzánských bojůvek v neuvěřitelně krátkém čase stala akceschopná armáda. Rozhodujícím faktorem, který nejvíce ovlivnil způsob vzniku izraelské armády, byla tedy všezastřešující myšlenka sionismu. Prostřednictvím politické elity

³² RABINOVICH, I. – REINHARZ, J.: c. d., s. 31.

³³ Pro označení izraelské armády se běžně používá anglická zkratka IDF (Israel Defense Forces), příp. její hebrejský akronym CAHAL (Cva Hagana le-Jisrael), který odkazuje na původ jejího vzniku.

³⁴ HATTIS-ROLEF, Susan: *Political dictionary of the state of Israel*. Jeruzalém 1993, s. 151.

³⁵ *IDF doctrine*. Israel Defense Forces, <http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/default.htm> (13. 4. 2011).

³⁶ Tamtéž.

byla prezentována všem Židům v Izraeli i jinde na světě a prostřednictvím společenského konsenzu, jež dal vzniknout armádě, byla i obhájena. Po zformování arabské koalice, která jasně deklarovala úplné zničení židovského státu, došlo v Izraeli k celospolečenské mobilizaci. Armáda tedy nevznikla z konkrétní skupiny společnosti, ale ze společnosti samotné. Stala se tak prostředkem sdílení celospolečenských postojů a zdrojem socializace. Toto zjištění je klíčem k pochopení vztahu mezi izraelskou armádou a společností, vztahu jehož vazby přetrvávají v takřka nezměněné podobě až do dnešních dnů.

2. Izraelský vojensko-politický model řízení státu

Izrael je považován za jedinou skutečnou demokracii v oblasti Blízkého východu. Jestliže budeme sledovat pouze naplňování základních kritérií demokracie, jako je většinový princip a zastupitelská forma vlády, která vychází z pravidelných a všeobecných voleb, pak musíme dojít k závěru že se skutečně jedná o stát fungující na demokratických principech. Avšak při bližším pohledu na způsob politického řízení státu a na jednání jeho politických elit, které je často velmi autoritativní, už označení „demokratický stát“ není tak jednoznačné. V demokraciích západního stylu je obvyklé, že politika je vždy záležitostí politických profesionálů. Izraelská demokracie se ovšem vyvíjela v prostředí, v němž se utvořil zcela unikátní model vlády a ovládaných. Nezpochybnitelnou roli při utváření tohoto modelu sehrály vnější vlivy, jako je sousedství s arabskými státy, nebo bezvýhradná podpora USA jakožto vedoucí světové mocnosti. Permanentní stav válečné pohotovosti se samozřejmě odrazil i ve způsobu provádění politiky a tak se politika v Izraeli stala záležitostí nikoliv pouze politických profesionálů, nýbrž i vojenských elit.

Armáda si již od svého vzniku soustavně vytvářela aureolu výhradního ochránce společenských hodnot a židovského způsobu života. Vojenské špičky tedy vytvářely přesvědčení, že jejich zájmy jsou v souladu se zájmy celé společnosti. Počátky budování této aureoly mají své kořeny již v padesátých a šedesátých letech minulého století a jsou spjaty především se jménem Moše Dajana.³⁷ *„Dajan s pomocí premiéra Davida Ben-Guriona úspěšně neutralizoval ministerstvo zahraničních věcí a učinil z armády vlivného politického aktéra.“*³⁸ Rozhodujícím faktorem, který učinil z armády instituci s neotřesitelnou pozicí však byl až rok 1967 a drtivé vítězství izraelských jednotek v Šestidenní válce.³⁹ Tímto vítězstvím získala armáda v očích veřejnosti neomezenou legitimitu ve všech oblastech společenského života, politiku nevyjímaje. Získaná prestiž vedla ke vzniku fenoménu tzv. politického parašutingu, který *„je založen na přístupu, že kdokoli byl dobrý pro armádu je dobrý i pro politiku.“*⁴⁰ Tento proces probíhá v praxi tak, že *„vysoce postavený vojenský vůdce rezignuje na svůj post, přečká povinných 100 dní a poté se připojí k nejvyšším*

³⁷ Moše Dajan zastával nejvyšší armádní post náčelníka Generálního štábu, později se stal ministrem obrany a ministrem zahraničních věcí.

³⁸ BEN-ELIEZER, Uri: *Parachuting into politics: military-political nexus and legitimation for war in Israel*. Florence 2003, s. 8.

³⁹ Izrael během pouhých šesti dní porazil koaliční armádu Egypta, Sýrie a Jordánska.

⁴⁰ BEN-ELIEZER, U.: c. d., s. 8.

*patrům jedné z politických stran, obvykle té, která je zrovna u moci.*⁴¹ Tato praxe, přestože ne v tak velké míře, se uplatňuje dodnes, a tak se obsazování významných vládních postů bývalými vojenskými hodnostáři stalo v Izraeli doslova součástí národních tradic.

Pronikání vojenských elit do politické sféry mělo a stále má zásadní dopad na izraelskou společnost. Zejména řešení politických krizí a problémů vojenskou cestou, jenž je izraelské politice vlastní, nebývá vždy celou společností vnímáno pozitivně, ale bývá přijímáno jako rozhodnutí legitimní vlády. Z čeho pramení tato legitimita a co je příčinou splývání vojenských a politických elit již bylo zodpovězeno, nicméně otázka, zda lze Izrael považovat za skutečnou demokracii je podrobována neustálému zkoumání a tak se někdy můžeme také setkat s označením vojenská nebo armádní demokracie, jenž většinou pohlíží na izraelská specifika skrze tzv. koncept „národa ve zbrani.“

2.1 Národ ve zbrani

Izraelské geopolitické a strategické podmínky jsou oporou pro jeho koncept tzv. „národa ve zbrani“⁴², ve kterém je civilně-vojenské rozhraní vyznačeno propustnými a nestálými hranicemi.⁴³ *„Zatímco toto rozhraní teoreticky umožňuje zcivilnění armády stejně tak jako militarizaci občanské společnosti, ve skutečnosti dopad vojenských institucí na společnost a tvorbu politiky často překračuje jejich striktní zákonné hranice.“*⁴⁴ Militarizace společnosti je dána povinnou vojenskou službou, která kromě izraelských Arabů a studentů náboženských škol⁴⁵ nevyjímá nikoho, včetně žen. Služba v armádě má tedy výrazný celospolečenský dopad. *„Bylo vypočteno, že téměř každý izraelský muž věnuje alespoň šest plných let svého života vojenské službě a téměř každá žena mezi jedním až dvěma plnými roky.“*⁴⁶ Všeobecná povinnost vojenské služby tak vytváří specifický druh občansko-vojenské

⁴¹ KAMRAVA, Mehran: *Military professionalization and civil-military relations in the Middle East*. Political Science Quarterly, 115, 2000, č. 1, s. 75.

⁴² V nejobecnější rovině lze tento koncept popsat jako totální mobilizaci společnosti před permanentně hrožícím válečným konfliktem.

⁴³ SELA, Avraham: *Civil society, the military, and national security: The case of Israel's security zone in South Lebanon*. In: SHEFFER, Gabriel – BARAK, Oren: *Militarism and Israeli society*. Bloomington 2010, s. 67.

⁴⁴ Tamtéž, s. 67-68.

⁴⁵ Účast izraelských Arabů a studentů náboženských škol v ozbrojených složkách je dobrovolná.

⁴⁶ BREGMAN, Ahron: *Israel's wars, 1947-93*. London 2000, s. 28.

společnosti, protože každý občan je buď aktivním členem armády, nebo má s vojenskou službou dlouhodobé zkušenosti. Tyto zkušenosti pak „*nevyhnutelně vytváří silné pouto mezi společností a armádou a to až do bodu, kde společnost je armádou a armáda je zrcadlem společnosti.*“⁴⁷ Občanská společnost jakožto základní složka pro budování a fungování demokratických institucí je tedy silně poznamenána působením vojenského elementu, který má přímý dopad na společenské vnímání toho co je, nebo není demokratické. Veškeré vojenské operace jsou tedy většinovou společností ospravedlňovány, protože jsou armádním velením prezentovány jako nezbytné pro ochranu a zachování židovského způsobu života.

„*Izrael je oficiálně sekulární liberální stát a přesto náboženství, tradiční židovské obřady a symboly a hebrejské biblické terminologie jsou základními prvky života v izraelských obranných silách.*“⁴⁸ Dalo by se říci, že ke skutečnému naplnění izraelského občanství dochází až tehdy, absolvuje-li člověk službu v armádě. Armáda má de facto patent na určování společenské doktríny, takže v podstatě určuje, co může být společností přijímáno za správné a špatné. Problém této interpretace však tkví v její jednoznačnosti, která zcela opomíjí obrovskou heterogenitu izraelské společnosti. Stát založený na přistěhovalectví uznává pouze hodnoty židovských přistěhovalců a přehlíží potřeby původních obyvatel, potažmo sekulární části společnosti, která si z jakéhokoli důvodu vybrala Izrael za svůj domov. Společenská doktrína tedy označuje za správné jednání vyznávání židovských hodnot a nejlepší způsob, jakým lze deklarovat uznání této doktríny, představuje pro Izraelce vstup do armády. Stát se vojákem tedy v Izraeli neznamená pouze stát se součástí armády, ale také být akceptován jako řádný člen společnosti.

V demokratických zřízeních je princip většinového vládnutí všeobecně považován za legitimní způsob rozhodování. Izraelská forma demokracie má však v aplikaci tohoto principu řadu nedostatků. Především jde o uplatňování tohoto principu v rámci celé společnosti, nikoliv jen té její části, jež je považována za státtvornou. Jak může být společnost považována za plně demokratickou, když jsou některé její segmenty vytlačovány na okraj, protože nejsou považovány za plnohodnotnou součást této společnosti. Na mysli máme především otázku národnostních menšin Palestinců, nebo Arabů žijících v Izraeli. Tito jsou v běžném

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ GUTTIERI, Karen: *Professional military education in democracies*. In: BRUNEAU, Thomas – TOLLEFSON, Scott (eds.): *Who guards the guardians and how: democratic civil-military relations*. Austin 2006, s. 240.

životě často diskriminováni, protože je většinová společnost nepovažuje za plnoprávné Izraelce. V Izraeli je více než kdekoli jinde na světě patrné, že sdílet společně jeden stát ještě neznamena požívat stejná práva a to zejména práva politická. „V Izraeli nebyly arabské strany nikdy přizvány do vlády, dokonce ani tehdy, kdy byla vláda Jicchaka Rabina⁴⁹ závislá na podpoře arabských poslanců v parlamentu.“⁵⁰ Kromě politických práv se tato diskriminace dotýká i každodenního života nežidovského obyvatelstva. Význam, jaký má pro život v Izraeli služba v armádě, byl již vysvětlen výše. Přímý vliv armády na život ve společnosti je nezpochybnitelný, v souvislosti s arabskou populací Izraele však tato problematika narůstá ještě do větších rozměrů, protože „izraelští Arabové jsou zproštěni základní vojenské služby (bez jejího absolvování je Izraelec různými způsoby znevýhodňován).“⁵¹ Pouhá neúčast na službě v ozbrojených složkách pak stačí k tomu, že tito lidé „jsou omezeni v nabývání majetkových práv k nemovitostem a je omezena jejich politická participace v prostředí židovských politických stran.“⁵² Pokud je služba v armádě základním předpokladem pro získání statutu opravdového Izraelce, proč potom není povinnost vojenské služby rozšířena na všechny vrstvy společnosti?

Vrátíme-li se zpět k definici „národa ve zbrani“ jako totální mobilizaci společnosti, pak nutně docházíme k závěru, že se sice o mobilizaci jedná, ale pouze v dimenzi jež zahrnuje výhradně společnost židovskou. Tato definice by tedy, v případě její doslovné aplikace, izraelskému případu plně neodpovídala. Izraelští Arabové mají samozřejmě možnost vstoupit do armády dobrovolně, tato možnost je však staví před dilema volby vlastní identity. Mladí izraelští Arabové čelí tlaku ze dvou stran. Na jedné straně musí čelit kritice, která je obviňuje z toho, že nejsou pravými Izraelci, protože neslouží své zemi v armádě. Na druhé straně jsou ovšem vystavováni tlaku vycházejícího z jejich domovského prostředí, kde se mnohem více než Izraelci cítí být Palestinci a jejich případný vstup do armády by znamenal zrazení ideálů jejich otců, kteří se i po Válce za nezávislost rozhodli zůstat na území Izraele a prosazovat nárok na svou vlastní identitu v rámci nově se utvářející společnosti.

⁴⁹ Jicchak Rabin byl v 90. letech minulého století nejvýraznější postavou izraelsko-palestinského mírového procesu. Jeho vláda opírající se o podporu arabských poslanců trvala od roku 1992 až do jeho násilné smrti v roce 1995.

⁵⁰ ČEJKA, Marek: *Náboženství a konfliktní linie v Izraeli a jejich vliv na izraelský stranicko-politický systém*. Brno 2006, s. 82. (http://is.muni.cz/th/15933/fss_d/Marek_Cejka_disertace.pdf) (19. 3. 2011).

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

Židé a jejich argumentace ovšem vychází z přesvědčení, že jsou to pouze oni, kdo mají nárok na tuto zemi, protože jim byla přidělena Bohem. Palestincům je tedy ponecháno právo žít s nimi v jednom státu, ale nikoliv jako rovným občanům, ale pouze jako tolerovanému podřadnému etniku. *„Situace palestinských občanů Izraele je však ještě mnohem více komplikována Izraelci ze sionistické levice, jejichž pocit kulturní nadřazenosti a mecenášství vytváří slepá místa, která není snadné překonat.“*⁵³

Dlouhodobá diskriminace palestinské společnosti je také jedním z důvodů spirály násilí uvnitř izraelského státu. Dát uniformu a zbraň do rukou Palestince se tak stalo spíše nežádoucí a tak je zřejmé, že možnost dobrovolného vstupu do armády je pouze formální doložkou. *„Židovsko-izraelská společnost má v mnoha ohledech hierarchické uspořádání, přičemž pokud jde o izraelsko-palestinský konflikt, tak dominantní etnické třídy často definují samy sebe.“*⁵⁴ V případě Izraele se tedy nejedná o totální mobilizaci společnosti, ale o mobilizaci pouze těch jejích částí, které dominantní skupiny společnosti uznají za vhodné.

⁵³ RABINOWITZ, Dan – ABU-BAKER, Khawla: *Coffins on our shoulders: The experience of the Palestinian citizens of Israel*. Berkeley 2005, s. 92.

⁵⁴ Tamtéž.

3. Izraelská společnost na počátku nového tisíciletí

Rok 2000 znamenal pro Izrael a jeho obyvatele výrazný milník, který ovlivnil směřování a další vnitřní vývoj nejen v oblasti politické, ale i společenské. Příchod nového milénia byl pro mnoho Izraelců předzvěstí lepších časů a novou nadějí na zlepšení a pokrok v mírových jednáních s Palestinci. Umírněná vláda Ehuda Baraka⁵⁵ byla příslibem pro dokončení mírových snah z 90. let minulého století.⁵⁶ *„V roce 2000 pociťovala většina Izraelců hlad po míru, nebo alespoň po normalitě. Přes určitou skepsi, která ve veřejném mínění zapustila kořeny po pumových výbuších (které samy o sobě byly odpovědí na systematické porušování dohod podepsaných po sobě jdoucími izraelskými vládami a na rostoucí ponižování Palestinců na okupovaných územích), se izraelský lid nechtěl vracet k situaci před dohodami z Osla.“*⁵⁷ Jeho zraky se tak logicky upíraly k Barakovi, který svým počínáním jednoznačně deklaroval snahu o urovnání vleklých sporů, což by mu jistě zaručilo vysoký politický kredit. Cíle jeho snažení však zůstaly nenaplněny. *„Prvním a zřejmě také posledním Barakovým úspěchem bylo, že se mu podařilo uskutečnit stažení všech izraelských jednotek z jižního Libanonu.“*⁵⁸ Touto akcí bylo tedy oficiálně ukončeno více než osmnáctileté izraelské angažmá v této oblasti. Při prosazování své politiky navrácení okupovaných území okolním státům výměnou za jejich bezpečnostní záruky, se Barak také pokoušel o dohodu se Sýrií, týkající se navrácení sporného území Golanských výšin, které Izrael zabral během Šestidenní války v roce 1967. Strategická důležitost tohoto území a neurovnané diplomatické vztahy se Sýrií byly však příčinou krachu těchto jednání, protože *„Barak nakonec podlehl průzkumům naznačujícím jeho klesající popularitu i odporu části Strany práce“*⁵⁹ *k předání Golan.“*⁶⁰

Přestože Barakova administrativa navazovala na dílčí dohody z Osla, stále se jí nedařilo přivést palestinskou otázku ke konečnému řešení. Problém všech předcházejících izraelských premiérů, jež měli snahu racionálně řešit problém

⁵⁵ Barak zastával funkci ministerského předsedy v letech 1999 – 2001.

⁵⁶ Nejvýraznější snahou o urovnání izraelsko-palestinského konfliktu bylo podepsání tzv. Dohod z Osla, které spolu podepsali tehdejší izraelský premiér Jicchak Rabin a předseda Organizace pro osvobození Palestiny Jásir Arafat. První z těchto dohod byla podepsána v roce 1993, další pak pod označením Oslo II. v roce 1995. Jednalo se o vůbec první společné jednání mezi zástupci Izraele a palestinské autonomie od ukončení Války za nezávislost v roce 1949.

⁵⁷ WARSCHAWSKI, Michel: *Otevřený hrob: krize izraelské společnosti*. Praha 2006, s. 21.

⁵⁸ ČEJKA, M.: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, s. 208.

⁵⁹ Barakova mateřská strana.

⁶⁰ ČEJKA, M.: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, s. 208.

Palestinců žijících na izraelském území, spočíval v jejich schopnosti naklonit si na svou stranu veřejné mínění. Protiválečné nálady ve společnosti na počátku 90. let dokázal Jicchak Rabin využít ve svůj prospěch tím, že přivedl Palestince k jednacímu stolu, což bylo do té doby pro ostatní politické představitele Izraele nemyslitelné. Převládající antimilitaristické nálady z počátku roku 2000 mohl Barak použít jako nástroj pro prosazení své vize izraelsko-palestinského vypořádání. Stejně jako jeho rozhodnutí stáhnout izraelskou armádu z jižního Libanonu, měl i přes neúspěch golanské kampaně podporu široké veřejnosti. Stále se mu však nedařilo uzavřít s palestinskou samosprávou dohodu, ze které by měly obě zúčastněné strany kýžený profit.

Další pokrok v mírových rozhovorech měl být učiněn při setkání na neutrální půdě. „V červenci 2000 zprostředkoval Bill Clinton rozhovory Ehuda Baraka s Jásirem Arafatem v Camp Davidu, aby bylo dosaženo konečné dohody o permanentním statusu.“⁶¹ Přes počáteční optimismus se však ani za americké účasti nepodařilo dosáhnout shody. Hlavním střetem zájmů se staly územní nároky Palestinců a i přes počáteční ochotu Izraele učinit v této oblasti ústupky, skončilo toto jednání krachem. Tento neúspěch zároveň znamenal konec desetiletí trvajících snah o usmíření a dosažení celospolečenského konsenzu. Události následujících měsíců pak znamenaly totální obrat ve smýšlení izraelské společnosti a její odklon od protivojenských postojů až k navrácení bezmezní důvěry vůči konání armády.

3.1 Kolaps mírového procesu

Neúspěch summitu v Camp Davidu znamenal v průběhu mírového procesu zhoršení vzájemných vztahů mezi Izraelci a Palestinci. Hovoříme sice o dvou různých národnostech, nicméně je potřeba si uvědomit, že jakkoliv odlišné části společnosti tyto dvě skupiny tvoří, sdílejí spolu jeden stát. Stejně tak je nezbytné pochopit, proč hraje konfrontace s Palestinci v izraelské společnosti primární úlohu. Z celkového počtu přibližně 7,5 milionu obyvatel, tvoří izraelskou společnost také odhadem cca 1,5 milionu Arabů.⁶² Tato část společnosti představuje natolik silný

⁶¹ ČEJKA, M.: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, s. 209.

⁶² Tento odhadovaný počet arabského obyvatelstva zahrnuje i Libanonce žijící na území Izraele.

Zdroj: *Population and society*. Central Bureau of Statistics, http://www.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_01&CYear=2010 (13. 4. 2011).

segment, že jej není možné přehlížet a je nezbytné plnit alespoň jeho částečné požadavky na zajištění základních práv a svobod. „*Premiér Barak ve své předvolební kampani prohlásil, že chce být v případě svého zvolení premiérem celého národa, a netajil se ani tím, že jeho záměrem po volbách bude vytvořit co nejširší vládní koalici, která by nespolehala jen na podporu levicových stran, ale prakticky celého politického spektra.*“⁶³ Ačkoliv Barak volby následně vyhrál, premiérem celého národa se rozhodně nestal. Arabské strany do vlády opět přizvány nebyly, naopak si Barak za koaliční partnery do své vlády přizval náboženské a ultraortodoxní strany⁶⁴, od nichž se smířlivé a kompromisní postoje rozhodně očekávat nedaly. Barakovy se nicméně dařilo udržovat v Izraeli klid zbraní, čemuž napomáhal i jeho vstřícný postoj k vyřešení izraelsko-palestinské otázky.

Stejně jako mnoho jeho předchůdců ve vysokých postech izraelské politiky, tak se i Barak do této funkce rekrutoval z pozice bývalého vysokého vojenského činitele. Navzdory prosazování konceptu smířlivější politiky vůči arabské části populace, se i díky své vojenské minulosti stále těšil z velké podpory, kterou měl v armádě i u široké veřejnosti. „*Léto roku 2000 však bylo předzvěstí dramatické změny v izraelské společnosti. Kolaps summitu v Camp Davidu, následovaný vypuknutím druhé intifády, označil konec desetiletí, jenž vidělo stoupající očekávání, že sto let trvající izraelsko-palestinský konflikt může být ukončen.*“⁶⁵

Po summitu v Camp Davidu se Izrael ocitl ve slepé uličce. Jednání s palestinskou autonomií uvázlo na mrtvém bodě a vláda Ehuda Baraka se pomalu začala dostávat do krize. Rostoucí nervozita ve společnosti se odrazila i na chování vojenských elit. „*Série událostí, z nichž krach jednání v Camp Davidu byl tou poslední, přinesla posun v politice izraelské armády.*“⁶⁶ (...) „*Poté začalo být jasné, že stejně tak jako byla armáda aktivní v přístupu k mírovému procesu, byla i stejnou měrou schopna zahájit a urychlit jednání v opačném směru.*“⁶⁷ Nastalé situace dokázala využít pravicová opozice, jenž byla v přístupu k palestinské otázce tradičně

⁶³ ČEJKA, M.: *Náboženství a konfliktní linie v Izraeli a jejich vliv na izraelský stranicko-politický systém*, s. 64.

⁶⁴ Např. strana Šas (Sefardští strážci Tóry) – ultraortodoxní náboženská sionistická politická strana, zastupující především Židy sefardského původu.

⁶⁵ PERI, Yoram: *Intractable conflict and the media*. In: SHEFFER, Gabriel – BARAK, Oren: *Militarism and Israeli society*. Bloomington 2010, s. 97.

⁶⁶ PERI, Yoram: *The political – military complex: The IDF's influence over policy towards the Palestinians since 1987*. Israel Affairs, 11, 2005, č. 2, s. 332-333.

⁶⁷ Tamtéž, s. 333.

radikálnější. Dle levo-pravé politické štěpné linie bychom mohli identifikovat i rozdělení izraelské společnosti v její nejzákladnější podobě. Barakova většinově levicová vláda se snažila navázat na politiku usmiřování, jejímž průkopníkem byla vláda Jicchaka Rabina z první poloviny 90. let, kterou následně vystřídala pravicová koalice Benjamina Netanjahua.⁶⁸ Netanjahu byl sice velmi silnou osobností, ale agresivnější styl pravicové politiky nekorespondoval s tím, co si přála veřejnost v Izraeli, tedy pokračování procesu usmiřování a konsolidace společnosti. Svou vůli tedy dala najevo ve volbách v roce 1999, kdy byla vytvořena již zmiňovaná široká vládní koalice pod Barakovým vedením. Toto vládní uskupení však nemělo dlouhého trvání, protože Camp David byl fakticky počátkem jeho konce.

Neschopnost dosáhnout dohody mezi Izraelci a Palestinci byla příčinou vzrůstajícího napětí napříč celou společností, protože nejistota se sebou zákonitě přináší nestabilitu. Barakova klesající popularita byla důvodem pro změnu stylu politiky a tak u Baraka převládl pocit, kterým se řídila drtivá většina jeho předchůdců, a to sice že lze politické problémy vyřešit vojenskou cestou.

Proč se tedy Barak nedokázal udržet v křesle ministerského předsedy? Protože se u něj projevil komplex bývalého vojáka. Když se tedy situace na politické a diplomatické scéně jevila bezvýchodnou, rozhodl se pro její posun použitím násilí. Ani tento krok však nemusel znamenat konec jeho kariéry v čele státu, protože izraelská společnost byla na takovýto způsob řešení problémů již z dřívějších dob zvyklá. Otázkou tedy nebylo zda použít násilí vojenskou cestou (na to byli ostatně Palestinci připraveni), ale jakým způsobem a v jaké míře udeřit tak, aby Barak přesvědčil své oponenty, že je pro ně lepší vrátit se k jednacímu stolu. Jeho skutečný konec tak znamenala až jeho politika mimosoudních exekucí, kterou začal používat již na podzim roku 2000. „Mezi listopadem 2000 a koncem srpna 2001 padlo podle Amnesty International za oběť tomuto druhu vraždění nejméně padesát Palestinců.“⁶⁹ K použití násilí tedy došlo, ale způsob, který si Barak pro prosazení svých zájmů zvolil, se mu nakonec stal osudným, protože „vláda Strany práce – Merec přijala v rámci bitvy Izraele o přežití politiku vražd.“⁷⁰ Barakova neschopnost vyřešit stávající

⁶⁸ Vládla v letech 1996 – 1999.

⁶⁹ WARSCHAWSKI, M.: c. d., s. 12-13.

⁷⁰ Tamtéž, s. 13.

situaci diplomatickou cestou vedla k jeho porážce v premiérských volbách⁷¹ v roce 2001, kdy ho na postu ministerského předsedy vystřídal Ariel Šaron.

⁷¹ V letech 1996, 1999 a 2001 fungoval v Izraeli mechanismus přímé volby premiéra. Při jeho posledním použití v roce 2001 se ovšem nekonaly souběžné parlamentní volby, což mělo za následek, že pod vedením pravicového premiéra Šarona byla ve vládě i nadále přítomna levicová Strana práce a byla vytvořena tzv. vláda národní jednoty.

4. Druhá intifáda – éra Ariela Šarona

Přestože vypuknutí druhé intifády na podzim roku 2000 předcházela řada událostí, tak je za její konečnou roznětku považována osoba Ariela Šarona, pravicového politika, jehož radikální názory se staly živnou půdou pro znovuoobnovení významu armády v životě izraelské židovské společnosti. Tento bývalý generál byl v době kolapsu mírových jednání s Palestinci zároveň předsedou nejsilnější opoziční strany⁷², čehož dokázal později využít při vzájemné předvolební konfrontaci s Ehudem Barakem. Šaron však nebyl vůči Barakovi v opozici jenom v rovině provádění socioekonomické politiky, ale také v přístupu, kterým chtěl řešit izraelsko-palestinskou otázku. Jeho politika by se dala charakterizovat jako politika bez kompromisů, při jejímž provádění měl na mysli vždy především zájmy židovského obyvatelstva Izraele, které byly prosazovány i za cenu lidských či materiálních obětí všech ostatních, nežidovských obyvatel. Svůj nepřátelský vztah k Arabům žijícím v Izraeli dával zřetelně najevo jako jeden z nejvěhlasnějších propagátorů politiky židovského osadnictví na okupovaných palestinských územích. „*Osady byly vyjádřením Šaronovy filozofie zajistit bezpečnost Izraele na základě jeho teritoriálního rozmachu.*“⁷³ Styl jeho politiky byl ale na rozdíl od Baraka čitelný a v zásadě bychom ho mohli popsat tak, že v zájmu židovstva je ospravedlnitelné jakékoliv jednání, což mělo pochopitelnou odezvu v řadách armády, nikoliv tak už u občanské společnosti.

Přelom nového století se v Izraeli nesl v duchu mírových jednání a společenského konsenzu, odmítajícího násilnou konfrontaci. Extremistické politické proudy byly utlačeny do pozadí, ale přesto představoval Šaron, jehož radikální názory byly dobře známé, viditelnou opozici. V této době se však omezoval pouze na slovní kritiku umírněné Barakovy vlády a jejích zdoluhavých bezvýsledných jednání. Pasivní kritika se však velmi brzy změnila v aktivní činy a odpor společnosti k vojenským operacím se rázem proměnil v přesvědčení o jejich nezbytnosti.

Co bylo příčinou této názorové proměny jenž nakonec vynesla Šarona až do premiérského křesla? „*Šaron dlouho jedné části Izraelců imponoval, pro druhou ztělesňoval vojenskou a politickou brutalitu*“⁷⁴, kterou „*ostatně nikdy zvlášť neskrýval*

⁷² Strana Likud.

⁷³ ČEJKA, Marek: *Život a odkaz Ariela Šarona*. Mladá fronta DNES, 14. ledna 2006, <http://mfdnes.newtonit.cz> (13. 4. 2011).

⁷⁴ Tamtéž.

za masku mírových hesel, což s oblibou činili někteří jiní izraelští politici.⁷⁵ Izraelskou společnost tedy polarizovala především ona kontroverzní Šaronova postava, jehož někteří izraelští novinoví komentátoři dokonce „popisují jako kriminálního a řezníka z Bejrútu, což odkazuje na jeho roli při masakrech v Sabře a Šatíle⁷⁶, když vedl invazi izraelské armády do Libanonu.“⁷⁷ Byl to jen a pouze on, kdo se zasloužil o rozdělení izraelské společnosti na část která ho milovala a na tu, která ho nenáviděla. Geniální vojenský stratég, jenž si svou genialitu přenesl i do plánování politických akcí, z nichž tu nejzásadnější zřejmě naplánoval již během počátku stagnace Barakovy vlády.

Od židovského nového roku 5761, koncem září 2000, řádí intifáda⁷⁸ al-Aksá. V židovském ani muslimském světě nepanuje shoda o příčinách jejího vypuknutí, protože se pravděpodobně jednalo o celou sérii událostí, ale všeobecně je přijímána teorie, která uznává jako poslední a rozhodující moment září 2000, kdy se Šaron vypravil pod ochranou tisícovky policistů na jeruzalémskou Chrámovou horu.⁷⁹ Cílená provokace nebo záminka pro spuštění předem připravených útoků? Každá ze znesvářených stran interpretuje tuto událost ve své vlastní verzi, aby nebyla obviněna z iniciování vlny násilí. Při bližším pohledu je ovšem patrné, že svůj díl viny nesou obě strany. Proč by se jinak Šaron nechal doprovodit takovým množstvím policistů, kdyby neočekával za svůj čin reakci, která následovala. A jak by mohli Palestinci spustit masovou akci, kdyby je nikdo neorganizoval? Výsledná situace se tedy stala pouze vyústěním dlouhodobě připravované vzájemné konfrontace. Nelze pochybovat o tom, že spuštění spirály násilí a zhoršení bezpečnostní situace bylo přesně tím, s čím Šaron počítal. Strategie vyprovokovaného incidentu mu pomohla přesvědčit veřejnost, že je čas na změnu politického vedení. „Šéf opozice si dobře spočítal, k čemu by mohl tento krok vést a jak z něj politicky profitovat.“⁸⁰ „O dva měsíce později, při vzrůstajícím napětí uvnitř Izraele, rezignoval Barak na post

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Sabra a Šatíla jsou palestinské uprchlické tábory v libanonském hlavním městě Bejrútu. V roce 1982, během První války v Libanonu, zavraždili palestínští muslimové tehdejšího libanonského prezidenta a vůdce proizraelských křesťanských falangistů Bašíra Džumajla. Falangisté následně vtrhli do obou uprchlických táborů, kde za nečinného přihlížení izraelské armády povraždili stovky palestinských uprchlíků.

⁷⁷ Sharon victory: An Arab nightmare. BBC News, 6. února 2001, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1156796.stm (30. 3. 2011).

⁷⁸ Intifáda je arabský výraz pro povstání. Druhá intifáda bývá také označována jako intifáda al-Aksá, podle mešity ve východním Jeruzalémě, jenž byla epicentrem prvních protestních bouří.

⁷⁹ Chrámová hora má náboženský význam pro Židy i muslimy. Na jedné její straně se nachází Zed nářků a ve druhé její části stojí mešita al-Aksá, což jí činí zdrojem sporů.

⁸⁰ ČEJKA, Marek: Život a odkaz Ariela Šarona. Mladá fronta DNES, 14. ledna 2006, <http://mfdnes.newtonit.cz> (13. 4. 2011).

*předsedy vlády, což vyvolalo nové premiérské volby.*⁸¹ Tímto krokem definitivně zpečetil své působení na pozici ministerského předsedy.

4.1 Šaronova politika bez kompromisů

Prvotní konflikt mezi Izraelci a Palestinci z konce září 2000 se rychle rozhořel do otevřeného boje a nabral velmi dynamický charakter. *„Mezitím se politická situace v Izraeli stala ještě více nestabilní a vytvářela další nejistotu.”*⁸² Barakova neschopnost zastavit lavinu násilí otvírala dveře ostré nacionalistické rétorice Ariela Šarona, který dobře věděl jak využít strach izraelské společnosti ve svůj prospěch a v atmosféře, jež předpovídala brzký Barakův konec, se snažil získat si veřejné mínění na svou stranu. Barak tedy nečelil pouze otevřené hrozbě v podobě střetu s izraelskými Araby, ale musel bojovat i s hrozbou pravicové opozice, která se snažila využít nastalé situace, znevěrohodnit Baraka a uzurpovat moc pro sebe. *„Barak nicméně zabránil jeho oponentům zpochybnit jeho schopnost vládnout a začátkem prosince rezignoval, což znamenalo, že by se do 60 dnů měly konat nové premiérské volby.”*⁸³

Co Baraka vedlo k tak radikálnímu kroku? Patrně cítil, že váha jeho jména ve veřejném životě pomalu klesá a tak došel k přesvědčení, že jedinou možností jak si obnovit vážnost a posílit svůj mandát je opětovné znovuzvolení. Úvaha to byla bezpochyby správná a jeho předpoklad pro obhájení své pozice patrně vycházel z faktu, že od předcházejících premiérských voleb ještě neuběhly ani dva roky a tudíž by se mohl opřít o podporu svých stabilních přívrženců, mezi něž patřili i izraelští Arabové. Nové volby byly naplánovány na začátek roku 2001 což nepředstavovalo velký časový prostor, během kterého by mohlo dojít k výrazné proměně preferencí na jedné nebo druhé straně. To byl další faktor, který ještě více utvrzoval Baraka v přesvědčení o nemožnosti neúspěchu. S čím však Barak nepočítal bylo razantní vystupování Ariela Šarona na politické scéně a jeho schopnost ovlivňovat společnost a její smýšlení. *„Ariel Šaron se nikdy neunavil opakováním, že jeho prospektem není mír, ale stoletý zápas s Araby.”*⁸⁴ To ostatně jasně ukázal při zářijové provokaci

⁸¹ OWEN, Roger: *State, power and politics in the making of modern Middle East*. London 2004, s. 105.

⁸² BICKERTON, Ian – KLAUSNER, Carla: *A history of the Arab-Israeli conflict*. New Jersey 2007, s. 333.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ WARSCHAWSKI, M.: c. d., s. 34.

na Chrámové hoře. Zásadní chybou, kterou Barak učinil, bylo podcenění významu tohoto incidentu a velikost jeho dopadu, který měl jak na židovskou tak na arabskou část populace Izraele. Právě tato událost se stala pivotním bodem zvratu, který znamenal změnu politického kurzu ve společnosti. Barakovy úvahy o udržitelnosti vlastní pozice tedy byly zcela mylné, protože vycházely až z událostí odehrávajících se v období před jeho rezignací a nikoliv z dlouhodobého dění. Tento omyl se mu později stal osudným.

První měsíce druhé intifády se nesly v duchu radikálního násilí. Jen „*během prvních šesti dnů nové intifády bylo zabito 61 Palestinců a dalších 2657 zraněno.*“⁸⁵ Ke ztrátám na životech však docházelo i ve většinové nearabské části obyvatelstva, a protože tato část zároveň svým složením představuje armádu, tak se vzrůstajícím počtem obětí z vlastních řad narůstala i aktivita vojenských složek. V tomto napjatém prostředí se Šaron jako bývalý zkušený voják dobře orientoval a jeho protiarabská rétorika, obzvláště v tomto období, v židovské části společnosti velmi dobře rezonovala. „*Je-li vaší perspektivou stoletá válka, pak absolutně musíte glorifikovat armádu, která za poslední dvě dekády ztratila hodně ze své prestiže.*“⁸⁶ V izraelské společnosti se tak projevila touha po silném politickém vedení a větším spěti s armádou, tedy představa, které válečný hrdina Šaron dokonale odpovídal.

4.1.1 Premiérské volby v roce 2001

Touha mít v čele vlády premiéra, který za každých okolností zajistí bezpečnost svého lidu byla vlastní izraelské společnosti již od počátku vzniku nezávislého státu. Po ukončení první intifády a uzavření dohod z Osla nastalo v Izraeli období relativního klidu a umírněných vlád.⁸⁷ Okolnosti související s druhou intifádou však způsobily změnu nálad veřejného mínění, které dospělo k závěru, že radikální problémy vyžadují radikální řešení. Pokud se někdo domníval, že počátek roku 2001 přinese společně s volbami premiéra uklidnění v domácí politické i společenské sféře, pak jeho domněnky zůstaly nenaplněny, protože „*6. února 2001 byl izraelským*

⁸⁵ ČEJKA, M.: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, s. 215.

⁸⁶ WARSCHAWSKI, M.: c. d., s. 35.

⁸⁷ V letech 1992 – 2001 se na premiérské pozici postupně vystřídali Jicchak Rabin, Šimon Peres, Benjamin Netanjahu a Ehud Barak.

*premiérem zvolen Ariel Šaron, když získal 62,5 procenta hlasů oproti 34,7 procent hlasů pro Ehuda Baraka.*⁸⁸

Šaronovo výrazné volební vítězství jasně demonstrovalo touhu izraelské společnosti po změně a tvrdším vedení politické linie. Vítězství jedněch ovšem automaticky znamená porážku druhých, v tomto případě porážku naprosto fatální, protože *„Palestinci viděli Šaronovo vítězství jako důkaz toho, že Izrael to s mírem nemyslel vážně, zvláště pak když bylo zaznamenáno jak Šaron říká, že by nikdy nesdílel Jeruzalém*⁸⁹ *a ani by se nevzdal žádného jiného území ve prospěch Palestinců.*⁹⁰ Drtivá převaha hlasů zároveň znamenala pro Šarona zisk silného mandátu, kterým mohl argumentovat v případě vládní krize.

Jestliže veřejnost očekávala Šaronovo vítězství, pak jistě ne s takto výraznou převahou, takže vyvstává otázka, co bylo příčinou tohoto triumfu. Důvodů by se našla celá řada, především se jednalo o jeho budování si systematické pozice od oněch zářijových dnů roku 2000 až po přímou předvolební konfrontaci z počátku roku 2001, ale důležitou úlohu při konečném rozhodování sehrál ještě jeden faktor a tím byla otázka občanství. Otázkou izraelské identity se zabývá již první kapitola této práce, otázka izraelského občanství je však odlišný problém.

Někteří Izraelci se mohou cítit být více Židy, jiní zase více jako Palestinci a podle toho se přiřadit ke konkrétní skupině společnosti. To co ovšem stírá rozdíly mezi jednotlivými skupinami je sdílení společného občanství. Být Palestincem nebo Arabem ještě automaticky neznamena nebýt Izraelcem a právě proto je jasné definování izraelské společnosti tak obtížné. Pro Izrael se ve světě vžil ekvivalent Židovský stát. Při heterogenitě a počtu jím obývaných skupin obyvatel bychom toto označení mohli považovat doslova za diskriminační, protože uvažuje jako synonymum pro stát pouze jednu z těchto skupin. Při premiérských volbách roce 2001 se pak tato problematika zcela jasně projevila i na konečných volebních výsledcích v nichž se zrcadlily i rozdílné postoje jednotlivých segmentů izraelské společnosti. Jako sekundární příčina Šaronova volebního vítězství tedy zapůsobila i

⁸⁸ BICKERTON, I. – KLAUSNER, C.: c. d., s. 334.

⁸⁹ Otázka statutu Jeruzaléma se stala hlavním bodem sporu mezi Izraelci a Palestinci. Plán palestinské autonomie počítá s východním Jeruzalémem jako s oblastí budoucího hlavního města, které nahradí současné neoficiální hlavní město Ramalláh. Oblast východního Jeruzaléma přešla v roce 1967 po Šestidenní válce pod správu Izraelců, kteří jej považují za své hlavní město. Kvůli jeho spornému statutu však většina světových států uznává za izraelské hlavní město Tel Aviv.

⁹⁰ BICKERTON, I. – KLAUSNER, C.: c. d., s. 334.

celková voličská účast, která byla 62,3 procenta z celkového množství 4,5 milionu⁹¹ oprávněných voličů. Z tohoto celkového množství však představuje nemalou voličskou sílu také arabské obyvatelstvo, což nás přivádí zpět k významu izraelského občanství. *„Většina izraelsko-arabských občanů volby v únoru 2001 bojkotovala, což byl důsledek odmítnutí tradiční podpory jejich komunity pro vůdce Strany práce Ehuda Baraka.“*⁹² (...) *„Arabský elektorát tak poprvé jednal nezávisle na zbytku izraelských voličů.“*⁹³ *„Záměrem tohoto bojkotu bylo ukázat izraelskému státu, obzvláště izraelské politické levici (zejména Straně práce a straně Meretz⁹⁴), že podpora arabských voličů již nemůže být považována za samozřejmou a že požadují stejný hlas při tvorbě kritické izraelské politiky.“*⁹⁵ Pokud chtěli izraelští Arabové potrestat politickou levici v čele s Ehudem Barakem, pak se jim to jistě podařilo, ale výsledný efekt jim paradoxně ještě více uškodil. Svou neúčastí na volebním procesu v podstatě rezignovali na snahu o uklidnění napjatých poměrů v zemi, protože od Šarona se dalo očekávat cokoli, jen ne vstřícné postoje vůči jim samotným. Jeho pozdější drtivé vítězství znamenalo konec nadějí na usmíření a brána mírového procesu se tak definitivně uzavřela.

⁹¹ *Elections for the Prime Minister 2001*. The Knesset: The Israeli Parliament, <http://www.knesset.gov.il/elections01/eresults.htm> (13. 4. 2011).

⁹² KIMMERLING, Baruch: *The invention and decline of Israeliness: state, society, and the military*. Berkeley 2001, s. 172.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Umírněná sionistická sociálně-demokratická politická strana.

⁹⁵ KIMMERLING, B.: c. d., s. 172.

5. Izraelský bezpečnostní komplex

Izraelský stát a jeho obyvatelé jsou specifickým prototypem společenství, které se musí vyrovnávat nejen se soudobými problémy, ale také s odkazem minulosti, jenž je předáván z generace na generaci. Tímto odkazem máme na mysli evropský holocaust a následnou izraelskou Válku za nezávislost, jakožto hlavní příčiny vzniku a kontinuální existence Židovského státu, tedy událostí, které se zapsaly do kolektivní paměti národa. Kolektivní z toho důvodu, že jsou předávány i nově přichozím Židům a mladším generacím, kterých se toto období židovských dějin bezprostředně netýkalo.

Jak již bylo zmíněno v úvodní kapitole, izraelská společnost je založena na přistěhovalectví. Ale na čem jsou tyto přistěhovalecké vlny založeny? Jde snad o touhu vrátit se do země, která je podle biblického písma domovem všech Židů? Co je motivem, který směřuje tisíce Židů z celého světa každým rokem do Izraele⁹⁶ a proč jsou ochotni opustit své rodné země? To jsou otázky které mají většinou jen jeden společný jmenovatel a tím je touha po pocitu bezpečí a sounáležitosti.

Maximální pocit bezpečí může tak specifickému etniku jako jsou Židé zaručit pouze stát, ve kterém budou vytvářet buď většinovou, nebo silně homogenní a centralizovanou společnost. Stát Izrael tedy zajišťuje obě tyto premisy, ale naopak geografická poloha Izraele není automaticky předpokladem pro absolutní bezpečnost, protože představuje jakési cizorodé těleso uvnitř arabského světa. „*Pocit, že Izrael neustále čelí scénáři, ve kterém množství arabských států usiluje o jeho zničení vedl k silnému spoléhání se na udržování ohromující vojenské síly.*“⁹⁷ Zdrojem sounáležitosti, alespoň v minulosti, tedy byla armáda, která se stala prostředníkem ochrany židovských hodnot. Pocit neustálého ohrožení vyvolával potřebu kolektivní obrany a vyvolává ji dodnes, protože „*pro vnuky obětí nacistické genocidy je existenční hrozba, reálná nebo imaginární, spojená s Osvětimí a Treblinkou.*“⁹⁸ Nakolik je toto smýšlení relevantní i více než 60 let po Druhé světové válce zůstává otázkou, faktem ale je, že je nadále reprodukováno do všech vrstev izraelské společnosti. „*Izraelské školy redukují dvoutisíciletou židovskou historii na jeden rozsáhlý pogrom a nekonečný, iracionální a jednotný antisemitismus, což činí*

⁹⁶ Do Izraele přichází v současnosti přibližně 20 000 přistěhovalců ročně. Zdroj: ČEJKA, Marek: *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno 2009, s. 65.

⁹⁷ LANDAU, Emily – MALZ, Tamar: *Culture and security policy in Israel*. Lisboa 2003, s. 9.

⁹⁸ WARSCHAWSKI, M.: c. d., s. 39.

*jakýkoliv pokus o pochopení a jakoukoliv snahu bojovat s antisemitismem pošetilstí.*⁹⁹

Vytváření pocitu neustálého ohrožení je důvodem proč je armáda i na počátku nového století v Izraeli na vrcholu hierarchie společenských organizací, přičemž hnací silou tohoto procesu je vrcholný politický establishment. Pak se tedy musíme ptát, zdali se nejedná pouze o vytváření falešného obrazu jež zobrazuje permanentní vnější ohrožení společnosti a nevytváří tak paranoidní společenství, které zaštiťuje instituce armády. *„Izraelské vedení manipuluje veřejnost, aby ospravedlnilo nadměrné používání své síly, což je pro Izraelce psychologicky škodlivé. (...) Obraz navrácení jakéhokoliv území, které všechny izraelské vlády falešně prezentují jako bezpečnostní zóny, je naplněn strachem, protože je to viděno jako začátek konce židovského státu.*¹⁰⁰

Izraelský vojensko-politický model řízení státu se od svého vzniku v 60. letech minulého století prakticky nezměnil. Pronikání vojenských elit na vrcholné státní funkce se stalo součástí politické reality. Co se však změnilo, to je přístup nové generace mladých Izraelců k této praxi. Nejde o to být dobrým Izraelcem a sloužit v armádě, ale o otázku jestli existuje potřeba neustálé vojenské konfrontace a zdali je skutečně ohroženo přežití státu jako takového. Permanentní válečné konflikty mají negativní dopad na moderní izraelskou společnost a *„mnozí Izraelci už dnes nevědí, proč by uprostřed moře nepřátelsky smýšlejících Arabů, měli lpět na tomto kousku země.*¹⁰¹

Skutečnost, že nahlížení politických problémů vojenskou optikou má v Izraeli obrovské negativní dopady i na většinovou židovskou část společnosti se jasně ukázala záhy po převzetí premiérských pravomocí Arielem Šaronem. Kontroverzní politika budování židovských osad na sporných územích, jejímž velkým zastáncem Šaron byl, se paradoxně stala jádrem sporu, který polarizoval izraelskou společnost jak ve vztahu k armádě a přístupu k Palestincům, tak i ve vztahu nearabských izraelských komunit vůči sobě navzájem.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ MARTON, Ruchama: *The psychological impact of the second intifada on Israeli society*. Palestine-Israel journal, 11, 2004, č. 1, s. 71-72.

¹⁰¹ GERLOFF, Johannes: *Komu patří země Izrael?*. Praha 2002, s. 25.

5.1 Separace sporných území

V období své premiérské funkce musel Ariel Šaron čelit řadě vnějších i vnitřních problémů. Hlavní externí problém představovaly události z 11. září 2001¹⁰² a následné zahájení „války proti terorismu“, která se nepřímo týkala i Izraele, jakožto hlavního spojence Spojených států na Blízkém východě. Vnitřní problémy souvisely především s pokračující intifádou, nicméně nově získaný post ministerského předsedy znamenal pro Šarona zisk politické síly a pravomocí, které podle svého zvyku hodlal využít k razantním řešením.

Pokračující střety mezi Izraelci a Palestinci měly výrazný dopad nejen na tlak, který vyvíjela veřejnost směrem k politickému vedení, ale také na vnitřní posuny v izraelské společnosti, přičemž jako hlavní štěpnou linii bychom mohli identifikovat politiku židovského osadnictví. Dvě hlavní epicentra arabského odporu se nacházela v oblastech s největší koncentrací židovských osad, tedy na Západním břehu¹⁰³ řeky Jordán a v pásnu Gazy.¹⁰⁴ Kromě střetů s židovskými osadníky si Palestinci osvojili i strategii sebevražedných bombových útoků ve velkých městech, do kterých pronikali právě z těchto sporných území. Po započetí druhé intifády, se bombové útoky také staly jednou z příčin Šaronova politického vzestupu. *„Průzkumy veřejného mínění v Izraeli ukázaly, že sebevražedné útoky pomohly zastánci tvrdé linie Arielu Šaronovy v únoru 2001 vyhrát volby a během druhé intifády se podle nich veřejné mínění obecně řídilo.“*¹⁰⁵

Jak zastavit nebo alespoň omezit sebevražedné útoky na území Izraele? Tato otázka vedla Šarona k přesvědčení, že nejlepším řešením bude co největší omezení styku s Palestinci a separace v jejich autonomních oblastech.

¹⁰² V tento den spáchala militantní islámská organizace Al-Káida teroristické útoky na Světové obchodní centrum v New Yorku a na budovu amerického ministerstva obrany ve Washingtonu.

¹⁰³ Oblast Západního břehu Jordánu byla původně součástí Jordánska. Od Šestidenní války v roce 1967 toto území okupuje Izrael.

¹⁰⁴ Pobřežní pásma u Středozemního moře, které bylo do roku 1967 pod správou Egypta, poté jej okupoval Izrael, který se z něj v roce 2005 jednostranně stáhnul.

¹⁰⁵ BRYM, Robert – ARAJ, Bader: *Suicide bombing as strategy and interaction: The case of the second intifada*. Social forces, 84, 2006, č. 4, s. 1981.

5.1.1 Bezpečnostní bariéra na Západním břehu Jordánu

Výstavba bezpečnostní bariéry¹⁰⁶ na sporném území Západního břehu Jordánu se stala nejviditelnější částí izraelského konceptu zajištění své vlastní bezpečnosti. „*Stavba separačního plotu začala 16. června 2002 v nejsevernější části Západního břehu, jen několik stovek yardů od Zelené linie.*“¹⁰⁷ Zelená linie tvořila do roku 1967 dočasnou hranici mezi Izraelem a Západním břehem, který byl součástí Jordánska, a mezi Izraelem a Gazou, která byla součástí Egypta. „*Po vítězství v Šestidenní válce v roce 1967 ji Izraelci vymazali ze svého vědomí i z oficiálních map a na okupovaných palestinských územích začali budovat židovské osady.*“¹⁰⁸

S problémem nejasně stanovených hranic se Izrael potýká po celou dobu své existence, dosud nikdy však nebyl tak viditelný jako v případě stavby bezpečnostní bariéry, která měla kromě zajištění bezpečnostních rizik plnit i úlohu fyzického rozdělovníku. Fyzické rozdělení území státu ale v případě Izraele zároveň znamená separaci jedné části jeho společnosti. Do této doby se palestinská komunita také soustředila pouze na ty části Izraele, kde tvořila většinu, nicméně ale stále byla faktickou součástí izraelské společnosti. Stavba separační bariéry tedy byla pro Palestince jasným signálem, že většinová židovská populace si již nadále nepřeje sdílet s nimi společný stát. Palestinci byli pro Židy vždy nežádoucím elementem v izraelské společnosti, nicméně její sekulární část byla schopna jejich přítomnost akceptovat, tedy alespoň do doby vypuknutí druhé intifády a šíření xenofobních nálad vůči izraelským Arabům.

Jakkoliv kontroverzním projektem výstavba separační bariéry byla, tak ji většinová společnost v Izraeli nakonec akceptovala, protože „*podle současného izraelského konsenzu je bezpečnost absolutním imperativem, který ospravedlňuje každý zločin, jakož i každou oběť.*“¹⁰⁹ Tímto projektem bylo prakticky rozhodnuto o uzavření Palestinců do jejich vlastního ghetta bez ohledu na porušení jejich lidských práv. Při prosazování konceptu bezpečnosti za jakoukoliv cenu si Izraelci neuvědomili, že se jejich společnost stala schizofrenní, protože se na jedné straně považuje za demokratickou, ale na straně druhé je schopna přehlížet porušování

¹⁰⁶ Bariéra není v celé své délce tvořena pouze betonovou zdí, ale sestává se také ze sítě plotů, jenž jsou opatřeny čidly a kamerami.

¹⁰⁷ WARSCHAWSKI, M.: c. d., s. 47.

¹⁰⁸ DUDINSKÁ, Nataša: *Šedesát let pochyb státu Izrael*. IDNES, 7. května 2008, http://zpravy.idnes.cz/sedesat-let-pochyb-statu-izrael-dna-kavarna.asp?c=A080506_191836_kavarna_bos (6. 4. 2011).

¹⁰⁹ WARSCHAWSKI, M.: c. d., s. 48.

lidských práv a označovat palestinskou menšinu kolektivně za teroristy, které je nutné držet za plotem a pod dohledem armády.

5.1.2 Evakuace pásma Gazy

Jestliže výstavba separační bariéry vzbuzovala v izraelské společnosti jisté kontroverze, pak tím co ji skutečně rozdělilo, byla evakuace pásma Gazy. V roce 2004 představil Ariel Šaron plán na jednostranné stažení Izraele ze sporného území Gazy. Poněkud překvapivě to byl právě Šaron, známý podporovatel politiky osadnictví, kdo si uvědomil jak velké bezpečnostní a ekonomické riziko toto území představuje. Musel si být dobře vědom toho, jakou reakci toto nařízení v izraelské společnosti vyvolá. Ve společnosti, kde má náboženství vliv na politické rozhodování, které následně řídí kroky armády. Kromě odporu v jeho vlastní straně Likud, *„vznikly také různé petice proti premiérovi a proběhla řada osadnických demonstrací.“*¹¹⁰ Vlastní konflikt izraelských osadníků s armádou byl předznamenán poté, co *„někteří z osadníků prohlásili, že při evakuaci osad odmítnou vojenskou poslušnost.“*¹¹¹ Šaron tak narážel na odpor lidí, které vždy sám podporoval. Navzdory politickému i občanskému odporu proti plánu stažení se nakonec podařilo premiérův plán prosadit. Ani sám Šaron však zřejmě nepředpokládal, jaké důsledky bude toto rozhodnutí mít na vztah společnosti k do té doby nedotknutelné armádě.

Pokud můžeme Izrael považovat za stát demokratický, pak bezesporu ne za stát sekulární. Vliv judaismu a některých rabínů na politické dění v zemi se jasně projevilo v reakci na ohlášený plán stažení, který *„byl vnímán jako náboženská zrada a zbabělá kapitulace palestinskému terorismu.“*¹¹² *„Zvláštní význam byl přikládán zprávám, že několik rabínů z národně-náboženského společenství vyzvalo své následovníky sloužící v armádě, aby odmítli jakékoliv rozkazy, které během operace stažení obdrží.“*¹¹³ Věřící vojáci izraelské armády tak museli čelit existenční otázce zda neuposlechnout rozkaz, nebo zradit svou víru. *„Jak se přibližovalo stanovené datum stažení, tak začala protestní hnutí v Izraeli přitahovat stále větší zástupy lidí,*

¹¹⁰ ČEJKA, M.: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, s. 245.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² BICKERTON, I. – KLAUSNER, C.: c. d., s. 364.

¹¹³ COHEN, Stuart: *Tensions between military service and Jewish orthodoxy in Israel: implications imagined and real*. Israel Studies, 12, 2007, č. 1, s. 106.

kteřé skandovaly heslo „Židé nevyženou Židy“ a většina z nich nosila symbolické oranžové oblečení vyjadřující podporu osadníkům a odpor vůči plánu stažení.“¹¹⁴ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že se nejednalo pouze o odpor ortodoxních Židů, ale o skutečné masové protestní hnutí. Izraelci si byli dobře vědomi toho, že pásma Gazy pro ně neznamena žádný strategický ani ekonomický významný území, ale nechtěli se jej vzdát, přestože nad ním neměli faktickou kontrolu.

Šaronovo rozhodnutí bylo stáhnout se z Gazy za každou cenu, i s použitím násilí vůči vlastním obyvatelům. Osadníci a odpůrci, kteří se rozhodli neodejít dobrovolně, byli vystěhováni násilně s použitím armády a policie. Dalším faktorem, který ještě více vyostřil stávající situaci bylo rozhodnutí o demolici vysídlených obydlí, což se týkalo i čtyř osad na Západním břehu, čímž byli osadníci zbaveni myšlenky na případný návrat. Došlo k ozbrojeným střetům a *„armáda s podporou policie pozatýkala 87 pravicových aktivistů a odpůrců, kteří dokonce bombardovali pozice izraelské armády a rozprostřeli na silnici hroty, aby poškodili pneumatiky vojenských vozidel.“¹¹⁵* Izraelci byli tedy nuceni bojovat proti Izraelcům a to na území, které Izraeli ani oficiálně nepřipadá.

Rozhodnutí o vyklizení Gazy způsobilo názorové pnutí nejen uvnitř občanské společnosti, ale i v armádě. Armáda hájící sionistickou cestu najednou musela popřít své přesvědčení o hájení židovských zájmů. Vysocí důstojníci se zachovali podle své vojenské povinnosti, ale obyčejní vojáci často odmítali podílet se na operaci postihující jejich spoluobčany. *„V září 2005, měsíc po kompletním stažení, oznámil náčelník Generálního štábu Izraelských obranných sil Dan Haluc, že 63 vojáků bylo postaveno před soud pro neuposlechnutí rozkazů v průběhu operace“¹¹⁶*, ale můžeme se zcela racionálně domnívat, že neoficiální údaj bude pravděpodobně mnohem vyšší. Ať už jsou oficiální prohlášení jakákoliv, faktem zůstává, že ukončení takřka čtyřicetileté kampaně židovského osadnictví v pásmu Gazy¹¹⁷ znamenalo vážnou trhlinu v občansko-vojenském vztahu, ve kterém byla armáda vždy považována především za ochránce židovských hodnot.

¹¹⁴ BICKERTON, I. – KLAUSNER, C.: c. d., s. 373.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 375.

¹¹⁶ COHEN, S.: c. d., s. 107.

¹¹⁷ Izrael si ovšem ponechal kontrolu nad leteckým prostorem a pobřežím.

6. Ehud Olmert – následovník Šaronovy politiky

Poté, co byl Ariel Šaron na začátku roku 2006 ze zdravotních důvodů prohlášen za neschopného vykonávat úřad ministerského předsedy, byl na toto místo dosazen jeho spolustraník Ehud Olmert. Tento zkušený politik vykonával do roku 2003 funkci starosty Jeruzaléma a následně se stal členem Šaronovy vlády, ve které zastával post jejího místopředsedy. Jeho politické přesvědčení bylo tedy plně v souladu s politickými postoji Ariela Šarona. Olmert se stal vlivným členem vlády a byl jedním z prvních, kdo obhajoval stažení z pásma Gazy, tedy plán, který byl nakonec premiérem Šaronem prosazen.

Způsob prosazení plánu jednostranného stažení z Gazy vytvořil na izraelské politické scéně napětí, které vyústilo v odchod premiéra Šarona ze strany Likud a založení nové centristické formace Kadima. Kromě dalších výrazných osobností¹¹⁸ ho do tohoto nově vytvořeného subjektu následoval i Ehud Olmert, který po Šaronově zdravotní indispozici dovedl stranu již jako úřadující premiér v březnu roku 2006 k vítězství v předčasných volbách. Příčiny vítězství této strany však nespočívají v Olmertových vůdcovských schopnostech, ale spíše v jeho schopnosti těžit z politického kreditu Ariela Šarona a také v událostech odehrávajících se v palestinských autonomních oblastech.¹¹⁹ Olmert, jako zastánce Šaronovy tvrdé linie byl tedy pro Izraelce zárukou neústupnosti směrem k palestinským nárokům.

Na otázku zda existují nějaké rozdíly mezi Šaronem a Olmertem se hledá odpověď velmi těžko. Snad jediný rozdíl spočívá ve váze jejich osobností. Olmert byl samozřejmě také bývalý voják, ale nebyl považován za válečného hrdinu. Nedostatek společenského kreditu a válečných zkušeností, pro izraelskou politiku tak důležitých, bylo pravděpodobně příčinnou vzednutí vlny kritiky ze strany široké veřejnosti. Zatažení Izraele do dalších válečných konfliktů s Palestinci tak bylo jen další Olmertovou snahou o vyrovnání se s odkazem politiky Ariela Šarona.

¹¹⁸ Např. Šimon Peres nebo současná předsedkyně strany Cipi Livniová.

¹¹⁹ V lednu 2006 se v Palestinské autonomii konaly volby, jejichž vítězem se stalo radikální hnutí Hamás, což ještě více vyostřilo situaci na Blízkém východě, protože mezinárodní společenství (včetně Izraele) neuznávalo Hamás jako legitimní vládu.

6.1 Druhá válka v Libanonu

Předpoklady, že se Ehud Olmert pokusí získat si politické renomé prostřednictvím vojenské konfrontace se naplnily záhy po jeho oficiálním uvedení do pozice ministerského předsedy a po ustavení nové izraelské vlády.¹²⁰ Izrael již v té době čelil dlouhodobým raketovým útokům hnutí Hizballáh¹²¹, cílených na území v severní části země. Radikální řešení situace tak bylo pouze otázkou času a příležitosti, která by Olmertovy poskytla dostatečné ospravedlnění pro vojenský zásah. Konečnou záminkou pro rozpoutání ozbrojeného konfliktu mezi Izraelem a Hizballáhem se 12. července 2006 stal únos dvou izraelských vojáků. Izrael okamžitě deklaroval zahájení vojenské operace s cílem osvobodit zajaté vojáky a vytlačit Hizballáh z jižní části libanonských území, na kterých měl své základny, a tak byla zahájena Druhá válka v Libanonu.¹²²

Důvodů pro zavlečení Izraele do dalšího válečného konfliktu by se zejména v tomto případě našlo nespočet. Zásadní význam však představovala osoba Ehuda Olmerta, tedy premiéra s pověstí vojáka bez válečných zkušeností. Pozdější kritika jeho osoby se ani tak netýkala rozhodnutí jít do války, jako spíše způsobu jejího vedení. *„Prestižní generálové jako Rabin, Barak nebo Šaron, neměli žádnou potřebu prokazovat svou odvahu a odhodlání, když byla země ve vážném nebezpečí. To však nebyl případ civilistů jako Olmert a Peres“*¹²³.¹²⁴ Ti pravděpodobně trpěli pocitem nedocenění ze strany veřejnosti, takže válečný konflikt pro ně představoval výbornou příležitost jak si vylepšit svou reputaci. Jenomže vést úspěšně válku znamená mít nejen materiální, ale i určité vůdcovské a osobnostní předpoklady. *„Olmert ani Peres nevykonali žádný vojenský čin, který by zlepšil jejich obraz v očích voličů“*¹²⁵, takže při naskytnutí možnosti jít do války *„ani jeden z nich nemohl riskovat, že bude vnímán jako nerozhodný.“*¹²⁶ Oba tedy postupovali přesně v duchu výše zmíněné nezbytnosti, která se projevila v nařízení o leteckém bombardování jižního Libanonu.

¹²⁰ V březnu 2006 se v Izraeli konaly parlamentní volby, které vyhrála strana Kadima. Předsedou nové vlády se stal Ehud Olmert, který do té doby zastával post zastupujícího premiéra.

¹²¹ Libanonská šíitská politická a militantní organizace.

¹²² Tento konflikt je někdy označován také jako Letní válka. První invaze do Libanonu se uskutečnila v roce 1982 a následná okupace byla ukončena až nařízením premiéra Ehuda Baraka v roce 2000.

¹²³ Amir Peres zastával v Olmertově vládě post ministra obrany. Později byl nahrazen Ehudem Barakem.

¹²⁴ COHEN, Samy: *Civilian control over the army in Israel and France*. In: SHEFFER, Gabriel – BARAK, Oren: *Militarism and Israeli society*. Bloomington 2010, s. 254.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

Plošné bombardování ale nepřineslo kýžený efekt v podobě rychlého vítězství a tak se Olmert rozhodl podpořit válečné tažení ještě pozemní ofenzívou. Na dosažení vytčených cílů bylo však již příliš pozdě, protože již 11. srpna schválila Rada bezpečnosti OSN rezoluci o zastavení palby. Namísto triumfálního vítězství tedy toto válečné dobrodružství pro Olmerta znamenalo ještě větší pochyby veřejnosti o jeho kompetentnosti, tím spíše, když se později ukázalo, že do Libanonu vyslal špatně vyzbrojené a vycvičené rezervisty bez logistické podpory. Jeden z rezervistů později popsal, že „největší izraelskou hanbou této války byl nedostatek vody a potravin.“¹²⁷

„Během 34 dnů trvajícího konfliktu zahynulo 1000 Libanonců a na straně Izraele 116 vojáků a 43 civilistů.“¹²⁸ Mimo vojenských ztrát je však třeba také vidět výrazné sekundární dopady, které měla tato válka na izraelskou společnost. Izraelská armáda byla pro Izraelce vždy zdrojem národní hrdosti, ale po skončení libanonské kampaně nastala ve vztahu společnosti a armády zřetelná krize. Při jakémkoliv ohrožení byla armáda vždy tím, kdo se postará o bezpečnost občanů. Druhá válka v Libanonu se však zároveň stala tou první, která ukázala, že tomu tak není, protože armáda nedokázala splnit vytčené cíle a na izraelská obydlí nadále dopadaly rakety Hizballáhu. „Podle organizace Human Rights Watch opustila severní část Izraele polovina místních obyvatel, přibližně půl milionu lidí.“¹²⁹

Krize důvěry společnosti v armádu, potažmo ve vládu která řídí její činnost, se po libanonském tažení ukázala v plné síle. Výpovědi navrátilých se rezervistů způsobily vytržení společnosti z představy o armádě, která dbá nejen o bezpečnost izraelských civilistů, ale i svých vojáků. Informace o posílání špatně vyzbrojených vojáků do války tak v izraelské společnosti pochopitelně evokovaly otázku, zda se nejednalo o zbytečně ztracené životy. „V Izraeli propukly protesty nad tím, jakým způsobem byla válka vedena, které vyústili až v rezignaci velitele pozemních sil generálmajora Udiho Adama.“¹³⁰ Za způsob vedení války byl kritice vystaven také premiér Olmert a to zejména ze strany opozice, která žádala jeho odvolání. Toho nakonec nedosáhla, což jak se později ukázalo, mělo další dalekosáhlé následky.

¹²⁷ KATZ, Yaakov: *IDF report card*. The Jerusalem Post, 24. srpna 2006, <http://www.jpost.com>. (9. 4. 2011).

¹²⁸ *Izrael měl plán války s Libanonem měsíce před zahájením*. Novinky.cz, 9. března 2007, <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/111140-izrael-mel-plan-valky-s-libanonem-mesice-pred-zahajenim.html> (9. 4. 2011).

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ THORNTON, Ted: *War: Israel – Gaza – Lebanon*. History of the Middle East database, 17. června 2007, http://www.nmhtthornton.com/mehistorydatabase/war_summer06.php (9. 4. 2011).

6.2 Operace Lité olovo

Dne 27. prosince 2008, byla v reakci na dlouhodobé raketové útoky Hamásu¹³¹ na jižní oblasti Izraele spuštěna další válečná operace Olmertovy vlády. Tato vojenská operace, jejímž cílem bylo zničit základny Hamásu v pásnu Gazy, vešla ve známost pod kódovým označením Lité olovo.

Pokud bychom chtěli hledat důvody, pro které byla tato invaze do Gazy zahájena, bylo by nezbytné nahlížet na tyto příčiny ze dvou různých úhlů pohledu. Prvním z nich je otázka izraelského civilního obyvatelstva z jižní části země, které bylo denně vystavováno útokům raket a minometných granátů. Izraelský komplex potřeby zajištění bezpečnosti za jakoukoliv cenu byl popsán v kapitole výše, takže se přirozeně nabízí prosté vysvětlení, že akce představující pro Izrael bezpečnostní riziko vyvolala zákonitě reakci izraelské armády. V souvislosti s touto reakcí je ale nezbytné si uvědomit, že proto, aby mohla v každém jednotlivém případě armáda zakročit, musí být učiněny administrativní úkony, které musí provést vláda v čele s premiérem. Tento fakt nás opět přivádí k osobě Ehuda Olmerta, který navzdory všeobecné kritice veřejnosti za způsob vedení Druhé války v Libanonu stál i nadále v čele vlády.

Jednalo se tedy pouze o aktivní sebeobranu napadeného státu, nebo snahu o upevnění mocenských pozic? Sebeobrana v každém případě, ale intenzita a razance provedené operace nasvědčuje i tomu, že se Olmert pokoušel napravit škody v jeho reputaci, způsobené libanonskou kampaní a porážka Hamásu by v tomto případě byla přesně tím, co by jeho politický profil v očích veřejnosti výrazně pozvedlo. Rychlé a snadné vítězství bylo to, čeho v roce 2006 nebyl schopen dosáhnout a čeho bylo tedy nutné dosáhnout nyní i za cenu neúměrných civilních obětí, které se sebou přinášelo masivní bombardování a mohutná pozemní ofenzíva s použitím tanků. *„Vojáci uvádějí, že pravidla ozbrojené akce, při níž zahynulo přes tisíc Palestinců, byla nastavena tak, že umožnila zneužívání moci armády vůči civilistům a že ti se často stávali lidskými štíty.“*¹³² Izraelská lidskoprávní organizace B'Tselem uvádí, že *„více než polovina Palestinců, kteří zemřeli při válce v Gaze na přelomu prosince a ledna, byli civilisté.“*¹³³ V souvislosti s tímto

¹³¹ Tzv. Hnutí islámského odporu je palestinská islamistická politická strana, která zahrnuje i militantní složku.

¹³² *Svědectví izraelských vojáků z Gazy.* iHNed.cz, 15. července 2009, <http://zahranicni.ihned.cz/c1-37795430-svedectvi-izraelskych-vojaku-z-gazy-rekli-nam-at-strilime-i-do-civilistu> (10. 4. 2011).

¹³³ *Více než polovina obětí války v Gaze byli civilisté, tvrdí nevládní organizace.* iHNed.cz, 9. září 2009, <http://zahranicni.ihned.cz/c1-38267640-vice-nez-polovina-obeti-valky-v-gaze-byli-civiliste-tvrdi-nevladni-organizace> (10. 4. 2011).

prohlášením se B'Tselem také vyjádřila, že „*extrémně početné civilní ztráty a masivní poničení civilního majetku by mělo vést část izraelské společnosti k vážnému zamyšlení.*“¹³⁴

Neadekvátní použití síly a množství civilních obětí vyvolalo vlnu odporu nejen v mezinárodním společenství, ale i v samotném Izraeli. Tento další Olmertův neúspěšný vojenský experiment ještě více prohloubil rozpory ve vztahu mezi izraelskou armádou a občanskou společností. Již během prvních dvou týdnů trvání „*bylo zatčeno sedm set protestujících proti operaci Izraelských obranných sil v Gaze, většinou izraelských Arabů nebo obyvatel Východního Jeruzaléma, a desítky z nich byly obžalovány.*“¹³⁵ Způsob, jakým byla tato operace prováděna však nevzbudila vlnu nevole pouze u propalestinsky orientované části společnosti, nýbrž (a to je zcela zásadní) i u sionisticky smýšlející skupiny obyvatel. V tomto směru byli tradičně nejaktivnější studenti. „*Univerzitní kampusy v Haifě, Tel Avivu a Jeruzalému se staly místy rozohněných demonstrací pro a proti armádní operaci Lité olovo.*“¹³⁶ Docházelo tak nejen ke střetům mezi Izraelci a Palestinci, ale i k vzájemným konfrontacím židovských skupin, jenž byly touto událostí polarizovány a měly na celou záležitost diametrálně odlišný pohled.

Jakkoliv to bylo v minulosti nemyslitelné, tak je moderní izraelská generace schopna vyjádřit odpor proti neustálým vojenským konfliktům a naopak deklarovat podporu lidských práv a to i v případě, že se jedná o menšinovou arabskou část společnosti, čehož byla operace Lité olovo jasným důkazem. Pokud měla být prostředkem úspěchu v Gaze totální válka pak Ehud Olmert nejspíše uspěl, ale rozhodně nevyhrál.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ LIS, Jonathan: *Israel arrests 700 people, mostly Arabs, in protests against IDF Gaza op.* HAARETZ.com, 12. ledna 2009, <http://www.haaretz.com/news/israel-arrests-700-people-mostly-arabs-in-protests-against-idf-gaza-op-1.267968> (10. 4. 2011).

¹³⁶ RAVED, Ahiya: *Students protest Gaza operation.* Ynetnews.com, 29. prosince 2008, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3646597,00.html> (10. 4. 2011).

Závěr

Tato práce se zabývala vztahem mezi společností a armádou v závislosti na politické situaci v Izraeli mezi lety 2000-2008. Proměny a vývoj vztahu v tomto časovém úseku byl vymezen do tří období, která se vzájemně lišila podle toho, kdo byl v dané době v Izraeli u politické moci.

V prvním období, které představuje průběh roku 2000, byly analyzovány jednotlivé faktory a příčiny, které zajišťovaly, že působení Ehuda Baraka coby zastávce mírového procesu bylo ve společnosti přijímáno velmi kladně. Barak se pokoušel prezentovat jako následovník politiky Jicchaka Rabina a jeho nejvýznamnější politické rozhodnutí bylo ukončit vojenskou přítomnost izraelských jednotek v jižním Libanonu. Tímto rozhodnutím uzavřel téměř dvě dekády trvající okupaci, což bylo izraelskou společností reflektováno velmi kladně. Naopak velmi negativní ohlasy, jak ve vojenské tak společenské sféře, byly vyvolány jeho návrhem na stažení armády také z Golanských výšin, protože tyto mají n rozdíl od jižních oblastí Libanonu pro Izrael strategický význam.

Barak byl dobře znám svým smířlivějším postojem vůči arabské části izraelské populace, nicméně jeho neschopnost vyjednat s Palestinci jakýkoliv kompromis předznamenala brzký konec jeho vlády. Prioritou tohoto období bylo dojednání permanentního statusu palestinských autonomních oblastí, ale neúspěch summitu v Camp Davidu způsoboval v izraelské společnosti vrůstající napětí. Nejistoty šířící se izraelskou společností dokázala dokonale využít opozice v čele s Arielem Šaronem. Důležitým a zcela zásadním mezníkem v tomto období byl právě podzim výše zmíněného roku, během kterého došlo k vypuknutí druhé intifády, u jejíhož začátku stál právě Šaron. Události spojené s počátkem druhé intifády pak znamenaly totální obrat v postojích izraelské veřejnosti, která namísto mírového řešení začala opět preferovat politiku nekompromisních vojenských zásahů. Neschopnost Ehuda Baraka vypořádat se s těmito změnami nakonec vyústila v jeho rezignaci a drtivý propad preferencí v následujících premiérských volbách.

Druhé období vojensko-civilních vztahů je touto prací vymezeno do let 2001-2006, během kterého stál v čele vlády premiér Ariel Šaron. Charakteristikou tohoto období je především Šaronův nekompromisní styl, kterým se od Ehuda Baraka zcela odlišoval. V této části práce byly analyzovány významné vojenské operace a politické kroky, které dokázal Šaron ze své pozice prosadit.

Vzhledem k probíhající intifádě a neustálým násilným střetům mezi Izraelci a izraelskými Araby, musel Šaron učinit radikální kroky, které by přispěly ke zlepšení stávající bezpečnostní situace. Jedním z těchto kroků bylo jeho rozhodnutí fyzicky oddělit palestinskou část Západního břehu Jordánu od zbytku Izraele. Zahájil tedy výstavbu tzv. bezpečnostní bariéry, což byla fakticky uměle vytvořená vojensky střežená hranice, jejímž prvotním cílem mělo být omezení pronikání palestinských sebevražedných atentátníků na izraelská území. Později se ukázalo, že tato bariéra skutečně svůj cíl plní a počet atentátů, spáchaných Palestinci přímo v Izraeli, opravdu výrazně poklesl. Tímto rozhodnutím si Šaron získal na svou stranu i většinovou společnost, která začala věřit, že jedinou skutečnou ochranu jí zajistí pouze armáda, držící Palestince v jejich vlastních hranicích.

Největší kontroverzi během období vlády Ariela Šarona vzbudil ve společnosti jeho plán jednostranného stažení Izraelců z pásma Gazy. Tento předpokládal bezpodmínečné vyklizení všech židovských osad, které se v tomto pásmu nacházely a zároveň vystěhování všech osadníků do vnitřního Izraele. Značně kontroverzní byla již skutečnost, že byl tento plán představen právě Šaronem, jenž byl to té doby výrazným propagátorem politiky židovského osadnictví. Proti tomuto plánu se napříč společností zvedla vlna odporu, která kromě podepisování petic vyústila až v masové demonstrace. Rozhodnutí o vyklizení Gazy způsobilo výrazné pnutí ve společnosti i v armádě. Část osadníků odmítla dobrovolně odejít a stejně tak se část vojáků odmítala podílet na jejich násilném vystěhování. Toto odmítnutí občanské i vojenské poslušnosti jasně ukazovalo, k jak velkému názorovému štěpení v Izraeli došlo. Vojáci odmítající nařízení o násilném vystěhování byli postaveni před soud a ti co poslušnost neodmítli, museli čelit útokům ortodoxních osadníků. Můžeme bezpochyby říci, že plán stažení z Gazy způsobil v izraelské společnosti doposud největší rozkol ve vztahu k armádě.

Posledním sledovaným časovým úsekem je období vlády Ehuda Olmerta v letech 2006-2008. Toto krátké, ale z vojensko-politického hlediska velmi intenzivní období, bylo popsáno jako kontinuální pokračování politiky Šaronova politického stylu, avšak se zcela jiným celospolečenským dopadem. Olmert byl členem stejné politické strany jako Šaron a tak když ho v roce 2006 nahradil v úřadu ministerského předsedy, bylo logickým vyústěním jeho politiky další válečné tažení. V reakci na únos izraelských vojáků a dlouhodobé ostřelování raketami Hizballáhu tak byla zahájena Druhá válka v Libanonu. Ehud Olmert byl jedním z mála izraelských

premiérů, který nebyl širokou veřejností respektován a uznáván jako válečný hrdina, takže jedním z možných důvodů pro další angažmá izraelské armády v Libanonu mohla být také snaha o získání politického kreditu.

Olmertova vidina snadného vítězství se však nakonec změnila v naprostou porážku. Ani ne tak porážku vojenskou, jako spíše politickou. Průběh libanonské války a její nejednoznačný výsledek znamenal pro Olmerta ještě větší pokles jeho osobnosti ve veřejném mínění. Průběh války prokázal, že pokud měl být Olmert Šaronovým následovníkem, pak s ním měl společné pouze názory a postoje, nikoliv schopnosti. Svědectví vojáků navrátilších se z Libanonu vypovídala o špatné bojové připravenosti, vojenském vedení a o základních problémech jako byl nedostatek vody i jídla. Vrcholní političtí i vojenští představitelé Izraele prezentovali libanonskou kampaň jako vítěznou, pravdou ale je, že nebyly naplněny její elementární cíle a desítky raket Hizballáhu dopadaly denně na izraelské obyvatelstvo i po skončení této války. Izraelská společnost tak propadla naprosté deziluzi ve vnímání armády, jenž do té doby požívala důvěry veřejnosti jakožto instituce schopná ochránit židovské obyvatelstvo za každé situace.

Po ukončení bojů v Libanonu čelil Olmert v Izraeli kritice ze všech stran společnosti, nicméně svou pozici uhájil a zůstával dál v čele vlády. Dva roky relativního klidu však v roce 2008 ukončila invaze jednotek izraelské armády do Gazy, známá jako operace *Lité olovo*. Opět se jednalo o reakci na raketové útoky, tentokrát však Olmert, poučen z nezdaru libanonské války, nechtěl riskovat případný další neúspěch a zvolil strategii masivního útoku zahrnujícího letecké bombardování a použití tanků. I v tomto případě se však projevila jeho vojenská nevyzrálost. Cílem této operace mělo být zničení strategických pozic militantní organizace Hamás. Olmert však použil prostředky pro vedení regulérní války, což znamenalo neúměrné ztráty životů civilního obyvatelstva. Tato operace způsobila další rozkol v izraelské společnosti, neboť ta již dále nebyla ochotna přihlížet vedení této totální války, které mělo podle Olmerta vést k úspěchu. Kromě vlny odporu, která se proti způsobu vedení této operace vzedmula celosvětově, došlo i na demonstrace uvnitř samotného Izraele. Zásadní změnou oproti dřívějšku bylo, že tentokrát se na těchto demonstracích podílela nejen část veřejnosti zastávající vůči Palestincům smířlivější postoje, ale i velká část společnosti zastávající myšlenku sionismu, která byla v souvislosti s porušováním lidských práv a kolektivním trestáním palestinské komunity značně v rozporu. Kromě tradičního střetu mezi Izraelci a Palestinci tak tato operace

přinesla i zcela nový jev a tím byly rozpory a nejednotný názor uvnitř židovské části společnosti. Další Olmertovo rozhodnutí řešit tento problém vojenskou cestou tak pro izraelskou společnost znamenal ještě větší názorové štěpení.

Hlavním cílem této práce bylo zodpovězení výzkumných otázek, jenž byly stanoveny v jejím úvodu.

První otázka zněla: *Došlo během období vlád Ariela Šarona a Ehuda Olmerta k polarizaci izraelské společnosti ve vztahu k armádě?* Odpověď na tuto otázku můžeme nalézt v podkapitolách týkajících se separací sporných území. Zejména plán a způsob provedení jednostranného stažení z pásma Gazy, znamenal jednoznačný rozkol a diferenciaci v izraelské společnosti. Události spojené s vystěhováním židovských osadníků pak dokonce přinesly i násilné střety mezi izraelskými vojáky a původními obyvateli. V období vlády Ehuda Olmerta dále v izraelské společnosti došlo k určitému rozčarování z vývoje a výsledku Druhé války v Libanonu. Událostí s mnohem podstatnějšími společenskými dopady však byla až invaze izraelské armády do Gazy v roce 2008, která je popsána v podkapitole s názvem *Operace Lité olovo*. Masivní bombardování, masakry civilního obyvatelstva a jak se později ukázalo i použití chemických zbraní¹³⁷, to všechno způsobilo u izraelské společnosti negativní ohlasy v reakci na počínání armády. Na výše zmíněnou otázku tedy můžeme jednoznačně odpovědět, že k polarizaci izraelské společnosti skutečně došlo.

Znění druhé výzkumné otázky bylo následující: *Ztratila armáda během tohoto období své postavení jakožto dominantního aktéra společenských vztahů?* Význam, jaký má armáda v životě izraelské společnosti byl popsán v úvodních dvou kapitolách. Zásadní význam má zejména izraelský koncept „národa ve zbraní“, který popisuje schopnost izraelské společnosti pro totální mobilizaci. Izraelská armáda je také popsána jako prostředek socializace různých vrstev společnosti. Ve sledovaném období let 2000-2008 došlo k řadě vojenských operací, které různě ovlivňovaly její vztah s izraelskou společností.¹³⁸ Přestože některé její kroky vyvolaly u široké veřejnosti značně rozporuplné reakce, dokázala si udržet postavení, které si vydobyla již během Šestidenní války v roce 1967. Na zkoumanou otázku tedy

¹³⁷ Organizace pro lidská práva Amnesty International obvinila Izrael, že během ofenzivy v pásmu Gazy použil vysoce hořlavý bílý fosfor. Zdroj: *Bílý fosfor a nepřesní dělostřelci. AI obviňuje Izrael z válečných zločinů v Gaze*. iHNed.cz, 2. července 2009, <http://zahranicni.ihned.cz/c1-37667820> (13. 4. 2011).

¹³⁸ Například do Druhé války v Libanonu byla povolána velká část rezervistů.

můžeme odpovědět, že armáda své dominantní postavení ve společnosti neztratila, ale kvůli špatné válečné politice přišla během tohoto období o část své legitimacy.¹³⁹ Obě výzkumné otázky tedy byly zodpovězeny v plném rozsahu.

Přínos této práce spočívá zejména v tom, že kromě analýzy dopadů politických rozhodnutí na vztah mezi armádou a společností v letech 2000-2008, poukázala také na nejednoznačnost definice izraelské společnosti, do které by bylo možno z určitého hlediska zařadit také palestinskou část populace. Dále práce také částečně vyvrátila koncept „národa ve zbrani“, jakožto běžně užívanou definici izraelské společnosti.

Při analýze vojensko-civilních vztahů v Izraeli se vyskytla určitá omezení, jako například to, že není možné přesně určit do jaké míry byly jednotlivé vztahy a chování politiků na domácí scéně ovlivněny zahraničně-politickou situací, spojenou zejména s kampaní „války proti terorismu.“ Mezi další limity této práce patřilo například hledání zdrojů relevantních informací. Oficiální instituce Státu Izrael totiž nezveřejňují všechny skutečné informace, nebo jsou tyto (jako například statistiky o počtech obětí) značně zkresleny.

Jak již bylo zmíněno výše, má vztah mezi armádou a společností v Izraeli velmi dynamický charakter. V rámci dalšího výzkumu by se tedy mohla pozornost zaměřit na další vývoj, který následoval po roce 2008. Pro lepší pochopení a srovnání se změnami ve sledovaném období, by také bylo výhodné analyzovat předešlý časový úsek mezi lety 1992-2000, který fakticky pokrývá období mírového procesu. Další cestou pro bližší analýzu by mohla také být změna optiky, kterou je na problematický vývoj vztahů v Izraeli nahlíženo. Tato problematika by tak například mohla být zkoumána již z výše zmíněného hlediska zahraničně-politických vztahů.

Bude zajímavé sledovat, jakým způsobem se budou vztahy mezi jednotlivými aktéry v Izraeli dále vyvíjet. Bude současná vláda Benjamina Netanjahua pokračovat v politickém kurzu předešlých vlád, bude Izrael znovu usilovat o řešení palestinského problému, bude se i nadále snižovat důvěryhodnost izraelské armády? I toto jsou otázky, které jistě zajímají nejen řadu politických vědců ve světě, ale i běžné občany Izraele. V souvislosti se sociálními revolucemi a současným děním v okolních arabských státech jsou však odpovědi na tyto otázky velmi nejisté.

¹³⁹ Podle průzkumů veřejného mínění klesla důvěra občanů v armádu z 86 procent v roce 2004 na 79 procent v roce 2009. Zdroj: *Izraelská armáda ztrácí rekruty i legitimitu*. Týden.cz, 12. listopadu 2010, http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/izraelska-armada-ztraci-rekruty-i-legitimitu_185876.html (13. 4. 2011).

Prameny a literatura

Prameny

Bílý fosfor a nepřesní dělostřelci. AI obviňuje Izrael z válečných zločinů v Gaze. iHNed.cz, 2. července 2009, <http://zahranicni.ihned.cz/c1-37667820> (13. 4. 2011).

Elections for the Prime Minister 2001. The Knesset: The Israeli Parliament, <http://www.knesset.gov.il/elections01/eresults.htm> (13. 4. 2011).

IDF doctrine. Israel Defense Forces, <http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/default.htm> (13. 4. 2011).

Izrael měl plán války s Libanonem měsíce před zahájením. Novinky.cz, 9. března 2007, <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/111140-izrael-mel-plan-valky-s-libanonem-mesice-pred-zahajenim.html> (9. 4. 2011).

Izraelská armáda ztrácí rekruty i legitimitu. Týden.cz, 12. listopadu 2010, http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/izraelska-armada-ztraci-rekruty-i-legitimitu_185876.html (13. 4. 2011).

Population and society. Central Bureau of Statistics, http://www.cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st02_01&CYe_ar=2010 (13. 4. 2011).

Sharon victory: An Arab nightmare. BBC News, 6. února 2001, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1156796.stm (30. 3. 2011).

Svědectví izraelských vojáků z Gazy. iHNed.cz, 15. července 2009, <http://zahranicni.ihned.cz/c1-37795430-svedectvi-izraelskych-vojaku-z-gazy-rekli-nam-at-strilime-i-do-civilistu> (10. 4. 2011).

Více než polovina obětí války v Gaze byli civilisté, tvrdí nevládní organizace. iHNed.cz, 9. září 2009, <http://zahranicni.ihned.cz/c1-38267640-vice-nez-polovina-obeti-valky-v-gaze-byli-civiliste-tvrdi-nevladni-organizace> (10. 4. 2011).

Literatura

BEN-ELIEZER, Uri: *Parachuting into politics: military-political nexus and legitimation for war in Israel*. Florence, European University Institute 2003, 31 s.

BICKERTON, Ian – KLAUSNER, Carla: *A history of the Arab-Israeli conflict*. New Jersey, Pearson Education 2007, 428 s.

BREGMAN, Ahron: *Israel's wars, 1947-93*. London, Routledge 2000, 173 s.

BRYM, Robert – ARAJ, Bader: *Suicide bombing as strategy and interaction: The case of the second intifada*. Social forces, 84, 2006, č. 4, s. 1969-1986.

COHEN, Samy: *Civilian control over the army in Israel and France*. In: SHEFFER, Gabriel – BARAK, Oren: *Militarism and Israeli society*. Bloomington, Indiana University Press 2010, s. 238-258.

COHEN, Stuart: *Tensions between military service and Jewish orthodoxy in Israel: implications imagined and real*. Israel Studies, 12, 2007, č. 1, s. 103-126.

ČEJKA, Marek: *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno, Barrister & Principal 2008, 321 s.

ČEJKA, Marek: *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno, Barrister & Principal 2009, 278 s.

ČEJKA, Marek: *Život a odkaz Ariela Šarona*. Mladá fronta DNES, 14. ledna 2006, <http://mfdnes.newtonit.cz> (13. 4. 2011).

ČEJKA, Marek: *Náboženství a konfliktní linie v Izraeli a jejich vliv na izraelský stranicko-politický systém*. Disertační práce. Brno 2006, 211 s. (http://is.muni.cz/th/15933/fss_d/Marek_Cejka_disertace.pdf) (19. 3. 2011).

DUDINSKÁ, Nataša: *Šedesát let pochyb státu Izrael*. IDNES, 7. května 2008, http://zpravy.idnes.cz/sedesat-let-pochyb-statu-izrael-dna-/kavarna.asp?c=A080506_191836_kavarna_bos (6. 4. 2011).

GERLOFF, Johannes: *Komu patří země Izrael?* Praha, Nakladatelství Návrat domů 2002, 101 s.

GUTTIERI, Karen: *Professional military education in democracies*. In: BRUNEAU, Thomas – TOLLEFSON, Scott (eds.): *Who guards the guardians and how: democratic civil-military relations*. Austin, University of Texas Press 2006, s. 235-262.

HATTIS-ROLEF, Susan: *Political dictionary of the state of Israel*. Jerusalem, The Jerusalem Publishing House 1993, 417 s.

HEPER, Metin – ITZKOWITZ-SHIFRINSON, Joshua: *Civil-military relations in Israel and Turkey*. Journal of Political and Military Sociology, 33, 2005, č. 2, s. 231-248.

CHAPMAN, Colin: *Čí je země zaslíbená?*. Praha, Nakladatelství Volvox Globator 2003, 332 s.

JOHNSON, Paul: *Dějiny židovského národa*. Praha, Nakladatelství Rozmluvy 1995, 591 s.

KAMRAVA, Mehran: *Military professionalization and civil-military relations in the Middle East*. Political Science Quarterly, 115, 2000, č. 1, s. 67-92.

KATZ, Yaakov: *IDF report card*. The Jerusalem Post, 24. srpna 2006, <http://www.jpost.com/Magazine/Features/Article.aspx?id=32689> (9. 4. 2011).

KIMMERLING, Baruch: *The invention and decline of Israeliness: state, society, and the military*. Berkeley, University of California Press 2001, 268 s.

LANDAU, Emily – MALZ, Tamar: *Culture and security policy in Israel*. Lisboa, European Commission 2003, 22 s.

LIS, Jonathan: *Israel arrests 700 people, mostly Arabs, in protests against IDF Gaza op.* HAARETZ.com, 12. ledna 2009, <http://www.haaretz.com/news/israel-arrests-700-people-mostly-arabs-in-protests-against-idf-gaza-op-1.267968> (10. 4. 2011).

MARTON, Ruchama: *The psychological impact of the second intifada on Israeli society*. Palestine-Israel journal, 11, 2004, č. 1, s. 71-79.

MUCH, Theodor – PFEIFER, Karl: *Svár bratří v domě izraelském*. Praha, Themis 2000, 146 s.

OWEN, Roger: *State, power and politics in the making of modern Middle East*. London, Routledge 2004, 279 s.

PERI, Yoram: *Intractable conflict and the media*. In: SHEFFER, Gabriel – BARAK, Oren: *Militarism and Israeli society*. Bloomington, Indiana University Press 2010, s. 95-119.

PERI, Yoram: *The political – military complex: The IDF's influence over policy towards the Palestinians since 1987*. Israel Affairs, 11, 2005, č. 2, s. 324-344.

RABINOVICH, Itamar – REINHARZ, Jehuda: *Israel in the Middle East*. New York, Oxford University Press 1984, 407 s.

RABINOWITZ, Dan – ABU-BAKER, Khawla: *Coffins on our shoulders: The experience of the Palestinian citizens of Israel*. Berkeley, University of California Press 2005, 221 s.

RAVED, Ahiya: *Students protest Gaza operation*. Ynetnews.com, 29. prosince 2008, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3646597,00.html> (10. 4. 2011).

SELA, Avraham: *Civil society, the military, and national security: The case of Israel's security zone in South Lebanon*. In: SHEFFER, Gabriel – BARAK, Oren: *Militarism and Israeli society*. Bloomington, Indiana University Press 2010, s. 67-94.

TERNER, Erich: *Stát Izrael*. Pardubice, Nakladatelství Kora 1996, 184 s.

THORNTON, Ted: *War: Israel – Gaza – Lebanon*. History of the Middle East database, 17. června 2007, http://www.nmhtthornton.com/mehistorydatabase/war_summer06.php (9. 4. 2011).

WARSCHAWSKI, Michel: *Otevřený hrob: krize izraelské společnosti*. Praha, Nakladatelství OREGO 2006, 103 s.

Abstrakt

Tato práce se zabývá vývojem vztahu mezi armádou a společností v Izraeli v letech 2000-2008 v závislosti na změnách politického vedení. Sledované období je rozděleno do tří časových etap, které jsou vymezeny podle toho, kdo byl v dané době v Izraeli u politické moci. Sledované časové období postupně pokrývá vlády Ehuda Baraka, Ariela Šarona a Ehuda Olmerta. Cílem práce je nalézt odpovědi na dvě výzkumné otázky: Došlo během období vlád Ariela Šarona a Ehuda Olmerta k polarizaci izraelské společnosti ve vztahu k armádě? Ztratila armáda během tohoto období své postavení jakožto dominantního aktéra společenských vztahů? Snahou práce je prokázat proměnlivost vztahu mezi společností a armádou v závislosti na změnách politického vedení a identifikovat dopady těchto změn na vnímání postavení armády ve společnosti.

Klíčová slova: izraelská společnost, armáda, politika, bezpečnost, mírový proces, národní identita, izraelsko-palestinský konflikt

Abstract

This thesis deals with the development of the relationship between the army and society in Israel in 2000-2008, depending on changes in political leadership. The reference period is divided into three time phases, which are defined by that, who was in political power in Israel at that time. The reference period covers successively governments of Ehud Barak, Ariel Sharon and Ehud Olmert. The aim is to find answers to two research questions: Did it occur during the government of Ariel Sharon and Ehud Olmert to the polarization of Israeli society in relation to the army? Did the army lose its position as the dominant player in social relations during this period? The intention of this thesis is to demonstrate the changing relationship between society and the military in response to changes in political leadership and to identify the impact of these changes on the perception of the army position in society.

Key words: Israeli society, military, politics, security, peace process, national identity, Israeli-Palestinian conflict